

**Musiikin virittämät mielikuvat
viisivuotiailla
musiikkileikkikoululaisilla**

Progradutyö
Jyväskylän yliopiston
Musiikin laitos
17.6.2004
Susanna Söder

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta

HUMANISTINEN

Työn nimi

MUSIIKIN VIRITTÄMÄT MIELIKUVAT 5-VUOTIAILLA MUSIIKKILEIK-
KIKOULULAISILLA

Oppiaine

MUSIIKKIKASVATUS

Aika

JYVÄSKYLÄSSÄ 17.6.2004

Laitos

MUSIIKIN LAITOS

Työn laji

PROGRADU

Sivumäärä

58 + liitteet + CD

TIIVISTELMÄ

Kvalitatiivinen tutkimukseni perustuu pääasiassa Kari Kurkelan Mielen-
maisemat ja musiikki -kirjaan, jonka virittämänä innostuin aiheesta. Instru-
mentaalimusiikin sisällöstä kertovaa kieltä ei ole olemassa, joten mielikuvat
ovat jokaisen kuulijan oma tapa antaa sisältö kuunnellulle musiikille. Vo-
kaalimusiikissa sanat antavat osittaisen sisällön ja sanoman. Mikäli sanoja ei
ole (pelkkä lauluääni) tai laulettuja sanoja ei ymmärrä, niin tulos voi olla
sama kuin instrumentaalimusiikissakin.

Tutkin 5-vuotiaitten musiikkileikkikoululaisten musiikin virittämiä
mielikuvia. Lapsiryhmä oli minulle entuudestaan tuttu, koska ohjasin heitä
musiikkileikkikouluryhmässä kaksi vuotta ennen tutkimuksen toteutta-
mista. Keräsin tutkimuksessani lasten tuottamia mielikuvia ja ajatuksia mu-
siikista. He saivat ilmaista mielikuviaan kertoen, piirtäen, liikkuen ja soittaen.
Tutkimustavan ja lähtökohdan määrittelin itse. Lapset tulivat kokeeseen yksi
kerrallaan. Tapaamiskertoja oli kaksi, joten kuunnellutin yhteensä kuusi
musiikinäytettä, joista kolme ensimmäistä oli instrumentaalikappaleita ja
jälkimmäiset kolme vokaalikappaleita, joiden laulettu kieli ei ollut lapsille
ymmärrettävissä. Oletin jo etukäteen että vokaalimusiikki asettaa joitakin
rajoitteita mielikuvien synnylle, ja näin tapahtuikin. Mielikuvat olivat pääasi-
assa ei-musiikillisia, mutta joukkoon mahtui myös musiikillisia- sekä emo-
tionaalisia mielikuvia. Selvisi myös yhteisiä kuvailevia nimittäjiä musiikki-
tyyliin ja musiikissa soivien elementtien perusteella, eli lapset kiinnittivät
huomiota samoihin musiikillisiin elementteihin ja tunnelmiin.

Asiasanat

Mielikuva, mielikuviutus, musiikki, lapsi, ajattelu

Säilytyspaikka

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON MUSIIKIN LAITOS

Muita tietoja

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 MIELIKUVAT JA MIELIKUVITUS	5
2.1 Käsitteiden määrittelyä	5
2.2 Mielikuvan synty	6
2.3 Mielikuvien merkityksiä	8
3 MUSIIKKI JA MIELIKUVAT	10
3.1 Musiikin merkityksi.....	10
3.2 Musiikin ja mielikuvien kokeminen kuulijan näkökulmasta....	11
3.2.1 Kuuntelu.....	11
3.2.2 Hahmottaminen ja ymmärtäminen	12
3.2.3 Musiikillinen tietämys	14
3.3 Ei-musiikilliset mielikuvat	15
3.4 Musiikilliset mielikuvat	15
3.5 Emotionaaliset mielikuvat	16
4 KOGNITIIVINEN KEHITYS VIISIVUOTIAALLA	17
4.1 Muisti	17
4.2 Kieli ja ajattelu	18
4.3 Musiikillinen kehitys	20
4.3.1 Musiikin hahmottaminen	20
4.3.2 Musiikin tuottaminen	21
4.3.3 Musiikillisen tietämyksen kehitys	22
5 TUTKIMUSASETELMA	26
5.1 Kokeen valmistelu	27
5.1.1 Musiikkinäytteiden valinta	27
5.1.2 Koeryhmän valinta ja pieni luonnehdinta	28
5.1.3 Koetilan valinta ja järjestely	29
5.2 Kokeen suorittaminen	30
6 KOKEEN TULOS JA TARKASTELU	32
6.1 Koetulokset	33
6.2 Kokeessa esiintyneet mielikuvatyyppit	49
6.3 Kokeessa esiintynyt musiikillinen tietämys	50
6.4 Huomioita näytteiden tulkinnoista	51
7 POHDINTA	54
LÄHTEET	
LIITTEET 1-7 +CD	

1 JOHDANTO

”Mielikuvituseläimiä ei oo olemassa, mutta niitä voi ajatella”. Näin minulle totesi eräs tutkimukseeni osallistunut 5-vuotias tyttö, kun kysyin häneltä, mitä mielikuvitus on. Mielikuvitus on ajattelumme keino, jota käytämme esimerkiksi kuunnellessamme musiikkia. Suoraa musiikin sisällön kertovaa kieltä ei ole olemassa, vaan jokainen antaa musiikille sen ansaitseman sisällön omien ajatustensa pohjalta.

Tässä työssä tutkin musiikin virittämiä mielikuvia 5-vuotiailla musiikkileikkikoululaisilla. Lapset kuuntelevat kuusi toisistaan poikkeavaa näytettä, joiden pohjalta työstämme mielikuvia. En tutki mielikuvien merkityksiä tai vaikutuksia lapseen, enkä niiden hyödyntämistä opetuksessa. Kiinnostuin aiheesta omien musiikinkuuntelukokemusteni innoittamana. Koen mielikuvia kuunnellessani musiikkia. Minussa herää tunteita ja ajatuksia, muistoja ja toiveita. Mitä ajatuksia musiikki herättää lapsissa? Kysymykseen on mahdollonta antaa sataprosenttista vastausta, koska heidän ajatuksiaan ei voi lukea.

Luin lähdeteoksia, joiden tutkimukset olivat sen verran kaukana aiheestani, etten voinut käyttää niitä tutkimukseni malleina. Viittaan joihinkin tutkimuksiin, jotka käsittelivät suurimmaksi osaksi lasten musiikillista hahmottamista analyyttisestä näkökulmasta, musiikin tuottamista ja säveltämistä sekä musiikkimakua. Tutkimukseni näkökulma ei ole analyyttinen, kuten lähdekirjallisuuteni tapauksissa, vaan päinvastoin erittäin intuitiivinen ja assosiatiivinen sekä lasten omaa luovuutta korostava. Ammattitaitoni kehittymisen vuoksi tämä työskentely- ja tutkimustapa sopii aiheeseen mainiosti. Tästä johtuen suunnittelin tutkimuksen toteuttamisen itse, jolloin tutkimus perustuu omiin oletuksiini ja tuntemuksiini, siitä, mitä lapsi mahdollisesti ajattelee. En tee tutkimuksessani lasten henkilökuvauksia, vaan tar-

kastelen lasten mielikuvia teoreettisen viitekehysten pohjalta. Lapsen kognitiivinen sekä musiikillinen kehitys on rajattu käsittämään pääosin viisivuotiaita lapsia. Osio sisältää myös aiemman kehityksen kuvailua.

2 MIELIKUVAT JA MIELIKUVITUS

2.1 Käsitteiden määrittelyä

Määrittelen aluksi käytännön termejä mielikuva ja mielikuvitus. Seuraavaksi kuvailen mitä mielikuvat ja -kuvitus ilmentävät ja miten ne muodostuvat, sekä mikä niiden merkitys on.

Mielikuvasta on monta määritelmää. Olen koonnut muutaman toisiaan tukevan näkemyksen aiheesta. W. von Hehlmanin mukaan mielikuva on tietoisuudessa muodostettu kuva esineistä ja tapahtumista, jotka perustuvat aikaisempiin kokemuksiin ja elämyksiin. J. Piaget'n ja B. Inhelderin mukaan mielikuvat voidaan jakaa kahteen ryhmään, ennakoiviin ja reproduktiivisiin eli toistuviin mielikuviiin. Ennakoivat mielikuvat liittyvät liikkeisiin, muutoksiin ja niiden seurauksiin. Toistuvat mielikuvat perustuvat suoriin kopioihin aikaisemmista tapahtumista tai esineistä ja muodoista. Mielikuvat liittyvät suoraan ajattelun kehitykseen. Myös S. M. Kosslyn liittyy mielikuvat ajattelun kehitykseen mielikuvateoriassaan, jossa mielikuvat välittyvät mielen syvyyksiin painuen muistiin tai herättävät aikaisempia mielikuvia muistivarastosta. (Lerikkanen & Uusitalo 1990, 37- 38.)

J. Hollo ja myös Lilius jakavat mielikuvituksen esinekuviin ja sanakuviin (Jantunen - Ylipiha - Hokkanen 1993, 63-64). Mielikuvia on siis sekä erilaisia että eriasteisia ja niitä on meillä jokaisella perustuen omiin kokemuksiimme. Ne ovat ajattelun välineitä, joiden avulla hahmotamme todellisuutta, opimme ja keksimme uutta. Mielikuvien hyödyntämistä ja käyttöä voi kutsua mielikuvitukseksi.

Von Hehlman määrittelee mielikuvituksen vapaaksi tajunnan toiminnaksi. Se voi olla auditorista, kineettistä, visuaalista tai näiden yhdistelmiä.

De Bonon mielestä ajattelun sujuvuus ja joustavuus edellyttävät mielikuvituksen käyttöä. Kerron aiheesta enemmän osiossa 3.2.2. Liikanen puolestaan määrittelee mielikuvituksen konkreettisen maailman objektien ja tapahtumien siirtymisenä mielikuvien ja kuvitteellisen toiminnan tasolle. Henkilön kehitystaso ja ympäristön virikkeet määräävät kuvitteellista toimintaa. P. W. Sheehan määrittelee mielikuvituksen hetkeksi, jossa ikään kuin nähdään jotakin, mikä ei ole aistein havaittavissa, mutta joka tiedostetaan pelkäksi mielikuvaksi. Hallusinaatiotilassa uskotaan, että kuviteltu kohde on todella läsnä. Fantasia taas on ikään kuin jatkoa mielikuvitukselle. Se on luovaa kuvittelua, aktiivista aikaisempien kokemusten uudelleen järjestelemistä ja rakentamista. (Lerikkanen & Uusitalo 1990, 39-41).

Kaikki edellä mainitut näkemykset ovat hyvin toistensa kaltaisia, joten esitän vielä oman määritelmäni. Mielestäni mielikuva on mielikuvituksen yksikkö, joka muodostuu yksilön oman elämän kokemuspohjalta. Siinä yhdistyvät aikaisemmat kokemukset ja elämykset, niin hyvät kuin pahatkin. Mielikuvitus on ajattelun ja oppimisen väline. Sen avulla voidaan asennoitua tulevaan, ikään kuin ennakoida ja luoda uusia kokemuksia ja näkemyksiä (ennakkoluulot) tai jopa keksiä aivan ennen kokemattomia ideoita. Yhdistän mielikuvituksen fantasiaan, varsinkin kun puhumme lasten mielikuvituksesta. Fantasia on vain rikkaampi, hulvattomampi sekä epärealistisempi kuin mielikuvitus, mutta lähtökohdat niille ovat samat, eli aiemmin koettu todellisuus.

2.2 Mielikuvan synty

Mielikuvia esiintyy kaikilla aistialueillamme. Ne voivat olla auditiivisia, visuaalisia, kineettisiä, hajuun tai makuun liittyviä aistimuksia. Mielikuvia voivat herättää niin ulkoiset kuin sisäisetkin ärsykkeet. Ulkoisia ärsykeitä ovat muun muassa sanat ja sisäisiä esimerkiksi muisti ja tunne. (Lerikkanen & Uusitalo 1990, 38.)

Yksi näkökulma mielikuvituksen syntyyn on John R. Anderssonin ACT* [adaptive control of thought], eli hän on kehittänyt ajattelun prosessointia kuvaavan mallin. Lähtökohtana mallille on muisti, joka jakaantuu pitkäaikaismuistiin ja sen osaan eli työmuistiin. Oppiessaan ihminen luo itselleen taitoja, joita ACT* -teoriassa kutsutaan produktiksi, josta taas voidaan käyttää ilmaisua produktiimuisti. Työmuisti sisältää produktioon tarvittavia

alkuehtoja. (Kurkela 1990, 17.)

TAULUKKO 1

Esimerkki Kurkelan mallia mukailten:

Jos produktion tarkoituksena on määritellä kohde, tarvitaan määritelmään vihjeitä työmuistin alkuehdoista.

Jos KOHDE on *eläin*,
sillä on *neljä jalkaa ja häntä*,
se on *pehmeä ja karvainen*,
ja se *osaa vetää kyntensä sisään*,
niin KOHDE on ...

(Kurkela 1990, 18)

Vastauksen taulukon esittämään kysymykseen voi jokainen muodostaa mielessään. Mielikuvassa aiemmat kokemukset, tiedot ja taidot vaikuttavat vastaukseen. Pienen lapsen elämäkokemuksella vastaus voi olla vaikkapa lehmä, koira, hevonen tai joku muu eläin. Tämä johtunee siitä, että lapsen alkuehdot produktiolle eivät ole niin yksityiskohtaiset kuin aikuiselle. Kun alkuehdot muodostavat mielikuvia kokemusten pohjalta, luulisi viimeisen alleviivatun vihjeen sinetöivän oikeaksi vastaukseksi kissan. Jos lapsi osaisi määritellä nämä alkuaiheet kohdistuvaksi kissaan, hän todennäköisesti seuraavalla kerralla muodostaessaan mielikuvia tai havainnoidessaan ympäristöään ymmärtää kohteen kissaksi. Lasten mielikuviutus mielletään vilkkaammaksi ja rikkaammaksi, koska he soveltavat produktioita yleisemmin kuin aikuiset. Käyttäessämme mielikuviutusta kohteiden luonnehtimiseen voisimme käyttää yleisempiä, ei-tarkkoja produktioita saavuttaaksemme uusia, raikkaita ja yllättäviäkin näkökulmia. (Kurkela 1990, 19.)

Hieman toisenlaisen näkemyksen mielikuvan synnystä esittää Roger Scruton. Hänen mielestään kohteen havaitseminen on käsitteellistä ymmärtämistä. Ihmisellä on pyrkimys kategorioida kohde, vaikka ei välttämättä edes ymmärtäisi sitä. Intentionaalinen eli tavoitteellinen ymmärtäminen on kohteen käsitteellistämistä. Esimerkiksi kohteen näkeminen kirjana on intentionaalista ymmärtämistä. (Kurkela 1990, 12.)

TAULUKKO 2

Esimerkki kaksinkertaisesta intentionaalisuudesta Kurkelan mukaan (1990, 12) :

Kuvassa voidaan havaita ankka, mutta näkökulmaa vaihtamalla voidaan nähdä jänis. Mielikuvana toimii niin ankka kuin jäniskin, mutta käsitteiden ylläpito yhtäaikaan on mahdotonta. Mainitut mielikuvat vaihtuvat hetkittäin vilkkuen, sitä mukaan kuin näkökulmaa vaihdellaan. (Kurkela 1990, 12-13.)

Tulkintani edellä mainituista teorioista on seuraava: Anderssonin mielestä mielikuvat ovat palapelin palasia, alkuehtoja joista rakennetaan käsite, esimerkiksi kissa. Scruton puolestaan antaa ymmärtää, että mielikuvat ovat kokonaisia käsitteitä (ankka, jänis), eikä vain sen osasia.

Yhtymäkohta Scrutonin ja Andersonin näkemyksille voisi olla Scrutonin esimerkki pilvestä, joka muistuttaa virtahepoa. Kohde ymmärretään virtahepona, mutta sen ohella siinä voi esiintyä produktion mukaisia alkuehtoja, joiden avulla pilvi myös näyttää virtahevolta. (Kurkela 1990, 13-14.)

2.3 Mielikuvien merkityksiä

Koska mielikuvat perustuvat jo koettuihin tapahtumiin ja ne yhdistetään ajattelun kehittymiseen, ne vaikuttavat myös oppimiseen, rentoutumiseen, tunteiden purkuun, suggestopedisiin paranemisiin ja lukemattomiin muihin tarkoituksiin. Mielikuvat mahdollistavat erilaisia ihmismielen toimintoja, kuten varmaan moni on omalla kohdallaan huomannut. Esimerkiksi esikouluikäisten eli kuusivuotiaiden opetussuunnitelma perustuu voimakkaasti käsitteisiin 'toiminta' ja 'mielikuvitus', jotka vaikuttavat muun muassa minäkuvan kehitykseen (Jantunen - Ylipiha - Hokkanen 1993, 126). Rauhoittumiseen ja rentoutumiseen käytetään mielikuvapohjaisia harjoituksia,

esimerkiksi: "Sulje silmäsi kevyesti. Voit nähdä mielessäsi sinisen taivaan ja siellä pienen pyöreän pilven. Nouse pilveen asti ja tunnet, että muutut pilveksi. Olet pehmeä, rentoutunut..." (Lindh 1983, 46).

3 MUSIIKKI JA MIELIKUVAT

Tässä osiossa selvitän musiikin hahmottamista sekä tiedon että mielikuvien avulla. Meillä on tarve ymmärtää kuulemamme ja kokemamme todellisuus, joten selvitän myös hieman musiikin merkitysyhteyksiä kuulijan näkökulmasta.

3.1 Musiikin merkityksiä

Musiikki on abstraktia taidetta, jolla on kyky ehdottaa kuulijalleen tämän omaan kokemusmaailmaan perustuvia ajatuksia ja mielikuvia, eli musiikilta ei puutu sisältöä vaan, sen sisällön ja merkityksen antaa jokainen itse (Swanwick 1999, 19-20). J. B. Daviesin mukaan musiikki on informaatiota, joka sisältää tuttuja tai outoja elementtejä ja yleensä pidämme musiikista, jossa on sopivassa suhteessa ”uutta ja vanhaa” (Hargreaves 1986, 116).

Musiikilla voi olla lukematon määrä merkityksiä. Mielikuvien tavoin musiikki vaikuttaa moneen asiaan. Se voi olla meille esimerkiksi self-objekti, joka on tuki ja turva, ystävä ja vihollinen. Se voi rohkaista, piristää, helliä, rentouttaa, keinuttaa sylissä, tempaista riehakkaasti mukaansa ja viedä tunteiden syvyyksiin. Musiikki tuo tullessaan uskoa ja toivoa. Musiikilla voidaan tukea monia asioita käyttäjänsä toiveiden ja tunteiden mukaan. Sillä voi olla hyvinkin voimakkaita vaikutuksia yksilön elämässä. (Kurkela 1994, 460-461, 466-467.) Musiikin avulla voidaan myös projisoida eli kanavoida tunteita ja omia mielikuvia (Kurkela 1990, 16).

Musiikki voi myös yhdistää viiteryhmiä eli joukkoja, joilla on samantyyppisiä musiikkimieltymyksiä. Täten musiikki luo ja vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja ryhmähenkeä, varsinkin nuorison keskuudessa. Myös taidemusiikin ystävät sitoutuvat musiikkimakujensa vuoksi tiiviiksi viiteryhmiksi.

Näiden ryhmien välille voi tulla näkemysristiriitoja ja siten musiikillinen sidos vahvistaa entistäkin enemmän ryhmän jäseniä. (Kurkela 1994, 462-466.) Musiikillisista viiteryhmistä voi esimerkiksi olla jazz, taidemusiikki, kansanmusiikki, iskelmä ynnä muut vastaavat ”piirit”.

Musiikin merkityksen yksi keskeinen piirre on säveltäjän, esittäjän ja kuuntelijan muodostama yhteys. Viimeistään tässä yhteydessä mainittakoon mielikuvan merkitys säveltaiteeseen. Säveltäjä luo omien mielikuviansa ja toiveidensa tai ulkopuolisen vaatimuksen perusteella sävellyksen, jolloin hän edellyttää teoksensa esittäjältä, solistilta tai orkesterilta oikeanlaista tulkintaa. Säveltäjän ja esittäjän väliset tulkintänäkemykset eivät aina ole yhteneväisiä, jolloin voi syntyä ristiriitoja. Esittäjä puolestaan välittää omien ja säveltäjän mielikuvien mukaisen tulkinnan teoksesta kuulijalle. Kuulija puolestaan vastaanottaa säveltäjän ja esittäjän tuotoksen nauttien tai pettyen omien ihanteidensa ja mielikuviansa mukaisesti. Näin ollen huomaamme, että musiikki edellyttää käyttäjältään mielikuvitusta ja antaa siten tyydytystä käyttäjälleen (Kurkela 1990, 13; Kurkela 1994, 404-405, 437-439.)

3.2 Musiikin ja mielikuvien kokeminen kuulijan näkökulmasta

3.2.1 Kuuntelu

Musiikkia vastaanottaessa on jokaisen asennoiduttava kuunteluun. Kuuleminen ja kuunteleminen eivät ole synonyymejä toisilleen. Kuuleminen on passiivista informaation vastaanottamista, kun taas kuunteleminen on aktiivista, jolloin kuuntelija asennoituu ja keskittyy informaation vastaanottamiseen. (Kurkela 1990, 9.)

Kuunnellessamme musiikkia meillä on tarve ymmärtää ja hahmottaa siinä esiintyviä elementtejä, minkä vuoksi meidän on avattava mielemme musiikille. Luova asenne mahdollistaa meille mielikuvituksen käytön kuuntelutilanteissa, jolloin hahmotamme kuulemaamme. Voimme löytää musiikista kokemusmaailman, jossa kaikki aikaisemmat kokemukset ja tulevaisuuden haaveet voivat esiintyä. Musiikkikokemus on luova tapahtuma, jossa kuuntelija jakaa ja määrittelee kuulemaansa todellisuutta. (Kurkela

1994, 402,409,467.)

Musiikissa on oltava sopivassa suhteessa tuttua sekä outoa (Hargreaves 1986, 111). Mielikuvat tarvitsevat välineekseen assosiaatiota, jotta tutuista ja oudoista musiikin elementeistä viriäisi ajatuksia ja tuntemuksia. Tutut elementit ovat informaatiota, jonka pohjalta luodaan uutta.

Intuitio, eli vaistonvarainen tajuaminen liittyy musiikin kokemiseen tuttuuden ohella. Intuitiivinen tietämys jäsentää musiikkia ja harjoittaa mielikuvitusta ja mielikuvien viriämistä. (Swanwick 1994, 26-30.)

3.2.2 Hahmottaminen ja ymmärtäminen

Erään ystäväni noin kaksivuotias sukulaislapsi, joka kuullessaan pihapiirin läheisestä metsästä oudon äänen, perääntyi kotiaan kohti ja totesi pelokkaasti: "ääni ... ääni... yliin" [syliin]. Koska lapsi ei tiennyt äänen lähdettä, hän varoi sitä ja hakeutui turvaan. Kun hänelle kerrottiin että ääni oli huuhkajan sekä näytettiin kirjasta kyseisen linnun lajitoveri, ääni ei enää ollut niin pelottava. Ääni oli saanut hahmon ja merkityksen. Lapsen reaktio oli luonnonmukainen ja lajin säilyvyyden kannalta hyvin olennainen. Meillä on luonnollinen tarve ymmärtää kuulemaamme. On tärkeää erottaa oksan risahdus muusta äänitulvasta, sillä oksan katkeaminen voi merkitä vaaraa. Jossain voi vaania peto tai vihollinen (Kurkela 1994, 409-411, 427-428.)

Auditiivinen todellisuus muodostuu kaikesta kuulemastamme; myös musiikista, jolle pyrimme antamaan merkityksen. Tavoitteemme on jäsentää äänimateriaali osiksi ja tunnistaa niissä tutut elementit ja assosioivat ominaisuudet (vrt. produktio s. 7). Näiden toimenpiteiden pohjalta musiikki aukeaa meille ja voi syntyä mielikuvia. Meidän tulee käyttää mielikuvitusta kuunnellessamme musiikkia, jotta voimme hahmottaa ja ymmärtää sitä. Annamme musiikille sen ilmaisevan sisällön. Näin toimien pystymme tyydytystä saaden hallitsemaan auditiivista todellisuutta. Siksi musiikki voi olla haaste, jonka pyrkimyksenä on hahmottaa ja ymmärtää sen sisältöä ja merkitystä. (Kurkela 1994, 409-411, 428.)

Antaessamme sisällön ja merkityksen kuuntelemallemme musiikille kokemus syntyy meissä. Muisti ja ajattelu ovat työstävä voima, joilla mielikuvat muodostuvat hahmotusta tukemaan. Kuten jo aikaisemmin totesin, voimme mielikuvien ja musiikin välityksellä kanavoida tunnetilojamme. Merkitys, jonka annamme musiikille on jokaisen oma. Musiikille ei voi olla

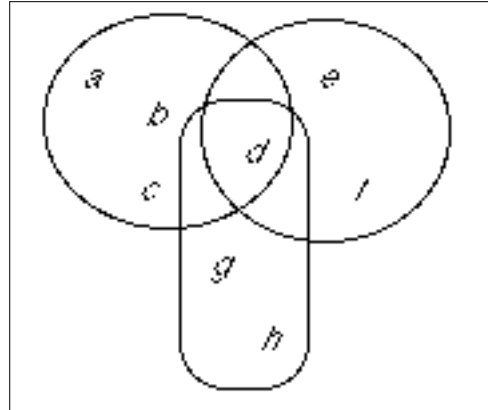
yhtä ainoaa oikeaa merkityssisältöä. Tämä johtuu siitä, että musiikin muodostamat mielikuvat perustuvat omaan kokemusmaailmaamme. (Kurkela 1994, 426-429.)

Musiikki voi olla ilmaisukeino, jolla säveltäjä välittää auditiivista tietoa esittäväälle taiteilijalle, joka taas puolestaan välittää sen eteenpäin kuulijalle. Jokainen kuulija antaa oman merkityksensä musiikille mielikuvien avulla, mutta heidän mielikuvansa voivat olla täysin erilaiset. Musiikilla on kuulijan itsensä muodostamia sisäisiä merkityksiä, mutta se ei ole kieli, jonka avulla voitaisiin antaa suora ja rajattu tieto, tarkka määritelmä käsiteltävästä asiasta. Musiikin avulla voidaan yrittää kertoa, että ulkona sataa lunta, mutta kuulija ei välttämättä vastaanota viestiä samansisältöisenä. Musiikilla on siis merkityssisältönsä, jonka vastaanottaja sille antaa. Musiikin avulla ilmaistaan asioita, mutta ei kielen tavoin suoraan. (Kurkela 1990, 10.)

Musiikin herättämiin mielikuviin voi rajoittavasti vaikuttaa esimerkiksi kappaleen nimi, joka antaa suoran ärsykkeen eli rakennusaineen rakentuville mielikuville. Jos kuuntelija tietää kuuntelevansa esimerkiksi Beethovenin Kuutamonaattia, on jo kappaleen nimi antanut ärsykkeen mielikuvien muodostumiselle. Tietysti omat kokemukset voivat rakentua mieleen juuri tietyn ja itselle tärkeän kuutamoyön pohjalta. Musiikin herättämä mielikuva voi rakentua alkuehtojen pohjalta tai niiden tukemana. Jos muussa musiikissa esiintyy jostakin toisesta kappaleesta tuttuja elementtejä, vaikkapa Kuutamonaatista (esim. mollin toistuvia kolmisointuarpeggioita), voi tämä uusikin kappale herättää mielikuvia kuutamosta. Tällöin me voimme oppia mielikuville alkuehtoja. Musiikissa voi esiintyä piirteitä *a*, *b*, *c* ja *d*, jotka ilmentävät esimerkiksi surullisuutta, sekä piirteitä *d*, *e* ja *f*, jotka puolestaan kuvastavat rauhallisuutta. Sävellyksessä *x* voi kuulua myös piirteitä *d*, *g* ja *h*. Yhteisenä nimittäjänä on nyt piirre *d*, joka voi rakentaa mielikuvalle perustan. Näitä alkuehtoja yhdistelemällä mielikuvamme rakentuvat musiikissakin. (Kurkela 1990, 20; Kurkela 1994, 418, 422-423, 427.)

TAULUKKO 3

Esimerkki alkuehtojen rakentamasta mielikuvasta (Kurkela 1990, 20):

3.2.3 Musiikillinen tietämys

Keith Swanwick ja June Boyce Tillman ovat kehittäneet musiikillisen tietämyksen kehittymisestä *spiraalimallin*, joka kuvastaa musiikillisen tietämyksen intuitiivista ja analyyttistä kehittymistä (Swanwick 1994, 87). Suomennokseni eivät ole sanatarkkoja vaan asiayhteyteen sopivaksi muokkaamiani. Spiraalimallin kaavio löytyy sivulta 25.

Spiraalimalli sisältää *musiikillisen tietämyksen neljä kerrostumaa* (four layers of musical knowledge), jotka ovat tasaisesti läsnä musiikillisen kehittymisen aikana. Nämä kerrostumat ovat *ainekset* (materials), *ilmaisu* (expression), *muoto* (form) ja *arvo* (value) ja ne sijaitsevat spiraalin ytimessä. Musiikillisen tietämyksen kehitystä kuvaa parhaiten juuri spiraalimalli, koska siinä kuvastuu parhaiten intuitiivisen (vasemmalla) ja analyyttisen (oikealla) puolen välinen dialogi. "Vuoropuhelu" liikuu vaiheesta toiseen edeten spiraalin kehällä kiertäen neljää kerrostumaa. Intuitiivisesta kokeilusta kasvaa ja kertyy analysoitavaa tietoutta, joka vuorostaan ruokkii uusiin intuitiivisiin kokeiluihin. (Swanwick 1994, 86-90.)

Jokaisella kerrostumalla on intuitiivinen ja analyyttinen puolensa. Aines jakaantuu *aistimus-* (sensory) ja *käsittelytasoon* (manipulative). Ilmaisua jakaantuu tasoihin *ilmaisukyky* (personal expressiveness) ja *kielenhallinta* (vernacular). Muoto jakaantuu *pohdiskeluun* (speculative) ja *tyylinmukaisuuteen* (idiomatic). Arvo käsittää puolestaan *merkityksellisen* (symbolic) ja *järjestelmällisen* (systematic) puolen. (Swanwick 1994, 88-89.)

3.3 Ei-musiikilliset mielikuvat

Musiikin herättämä mielikuva voi olla aivan mitä hyvänsä, johtuen kuuntelijan omasta kokemuspohjasta. Ei-musiikillisella mielikuvalla tarkoitetaan assosiaatiota, joka tulee ulkomaailmasta mitenkään musiikkiin liittymättä. Tämän kaltaisia mielikuvia voivat olla esimerkiksi myrskyävän meren aallokko, pikajuna, kaunis maisema, avaruus ja harmaa väri. (Kurkela 1994, 416-417.)

Musiikista johtuen mielikuvat rakentuvat kuullun ymmärtämisen mukaan. Konkreettinen musiikki on suuntaavaa, helpommin hahmotettavissa olevaa, koska sen herättämä informaatio on voimakkaampi. Abstrakti musiikki antaa vahvemman assosiaation, ja on vapaammin tulkittavissa kuin konkreettinen musiikki, jossa assosiaatio on rajatumpi. (Kurkela 1994, 417, 427.)

Musiikin sisäiset rakenteet ja elementit aiheuttavat kuuntelijassa reaktion, tarpeen ymmärtää kuulemansa merkityksen ja sisällön. Musiikki ei ole kuuntelijalle pelkkä tyhjä kuori, vaan hän täyttää sen omalla kokemus- ja tarvemaailmallaan. Myös tässä yhteydessä voitaisiin puhua produktiosta, eli kuultava kappale voi sisältää alkuaiheita ja siten vaikuttaa mielikuvien syntyyn. (Kurkela 1994, 417-418). Myrskyävä meri voi assosioitua vaikkapa terassidynaamisista vaihteluista, dissonansseista, patarumpujen kumusta. Näitä ei-musiikillisia mielikuvia esiintyy runsaasti kaikilla ihmisillä.

3.4 Musiikilliset mielikuvat

Musiikilliset mielikuvat liittyvät olennaisesti musiikin rakenteeseen, siinä esiintyviin elementteihin ja piirteisiin, jotka etenevät ajassa, siksi musiikki voikin olla esimerkiksi liikkuvaa. Musiikki on auditivisten tapahtumien jatkuva sarja, eli se etenee yksikkö kerrallaan. Myös käsitteet ylös ja alas sekä korkea ja matala liittyvät musiikillisiin mielikuviiin. Aina nuottikuvaakin myöten musiikki voi nousta, laskea, hyppiä tai pysyä stabiilina. (Kurkela 1994, 419-420.)

Syy siihen, että musiikilliset mielikuvat liittyvät kineettisyyteen eli liikkeeseen johtuu siitä, että ensimmäiset auditivisen todellisuuden kokemukset

sijoittuvat sikiökaudelle. Silloin ääneen kokemiseen yhdistyy äidin liikkumisen aiheuttamat kinesteettiset kokemukset. Syntymän jälkeinen koskettelu ja liikkuminen voidaan yhdistää kuulokokemukseen. Kurkelan esittämät lauseet: ”tämä liikuttaa minua syvästi”, ”tämä koskettaa minua” [‘very touching’, ‘feeling’] tai ”tämä ei kuulu minulle” (ei siis herätä tunnetta) viittaavat siihen, että äänen, kosketuksen ja liikkeen suhde on läheinen. (Kurkela 1994, 410.) Swanwick toteaa musiikin muistuttavan virtuaalista tilaa, aikaa, painoa ja virtausta. Fyysiset liikkeet ja olotilat kuuluvat musiikissa. Olla ”kauhusta jäykkänä” [stiff with fright] tai ”painaa kuin lyijy” [heavy as lead]. (Swanwick 1999, 20.)

3.5 Emotionaaliset mielikuvat

Edellisessä kappaleessa mainitut varhaiset kokemukset liittyvät myös emotionaaliin mielikuviin; totaalisen mielihyvän ja turvallisuuden tunteena tai niiden vastakohtana, mielipahana ja kauhuna. Nämä mielikuvat viriävät siis alitajunnastamme ja meidän voi olla vaikea antaa niille selitystä. Musiikin antama elämys voidaan kokea tyydytyksenä tai frustraationa, mikä puolestaan kertoo siitä, että meillä on aina oletus kuulemaamme materiaalia kohtaan. (Erkkilä 1996, 111-112; Kurkela 1994, 421-422.)

Äidin tai hoitajan antaman hoidon kautta koemme musiikissakin tiedostamattomalla tasolla emotionaalisia tilanteita. Musiikki voi olla iloista, riemukasta, surullista, raivostunutta ynnä muuta vastaavaa. Vertaa esimerkiksi raivon purkausta vaikkapa myrskyävään mereen. Kuuntelemamme musiikki voi edetä laahustaen, jolloin siihen voi empaattisesti liittää vaikkapa alakuloisuutensa. Emotionaalisissa mielikuvissa me voimme kokea, tuntea ja purkaa sielumme olotilaa. (Kurkela 1994, 422-424.)

4 KOGNITIIVINEN KEHITYS VIISIVUOTIAALLA

Tässä vaiheessa on otettava huomioon, että lapsen ikä ja kehitystaso eivät välttämättä aina vastaa toisiaan. Jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy yksilöllisesti noudattaen omaa aikatauluaan. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 38.) Kerron tässä myös kehityksestä ennen kuudetta ikävuotta. Kerron myös lapsen musiikillisesta kehityksestä, jossa myös keskityn pääasiassa viisivuotiaan kehitystasoon.

4.1 Muisti

Kun ajattelemme, suoritamme mielessämme toimintoja, jotka jossain määrin vastaavat todellisuudessa esiintyviä asioita. Lapsi muodostaa kokemusmaailmaansa jokapäiväisestä elämästään ja siten omaksuu *sisäisiä representaatioita* eli symboleita, jotka tallentuvat hänen mieleensä. Aluksi representaatiot ovat *toiminnallisia*, eli lapsi muodostaa niitä toimintojensa pohjalta. Viisivuotiaan lapsen kehitysvaiheessa representaatiot ovat *kuvallisia*. Lapsen ajattelu keskittyy lähinnä näihin kuvallisiin representaatioihin, eli kaikki omaksuminen perustuu omaan havaintoon ja kokemuspohjaan. Lapsi muodostaa sanoista konkreettisia mielikuvia. (Takala & Takala 1980, 80-81.)

Muisti on olennainen osa ajattelua. Muisti voidaan jakaa kolmeen järjestelmään: *lyhytkestoinen muisti*, *aktiivinen muisti* ja *säilömuisti*. Lyhytkestoinen muisti taltioi sekunnin tai sen osan ajaksi runsaasti informaatiota, josta henkilö sillä hetkellä valikoi, seuloa ja tulkitsee tietoa, eli se palvelee juuri parhaillaan tapahtuvaa toimintaa. Aktiivinen muisti sisältää tietoa, joka on tietynä hetkenä tietoisuudessa, heti tavoitettavissa. Sen kapasiteetti ei ole kovin laaja, mutta siellä tapahtuu tärkeitä toimintoja, esimerkiksi tiedon muokkaus ja ratkaisut, joiden pohjalta toiminta etenee. Säilömuisti on tietojen ja taitojen varasto, joka on lähes rajaton. Tieto, joka sinne varastoituu, ei

ole aina käytettävissä, vaan palautuu mieleen erityisissä oloissa. Säilömuisti voidaan vielä jakaa kolmeen osaan: *tapahtumamuisti*, *semanttinen muisti* ja *toimintakaavioiden varasto*. Tapahtumamuistiin tallentuvat omat henkilökohtaiset kokemukset, jotka liittyvät tiettyyn aikaan ja paikkaan. Se ”kirjoittaa” siis jokaisen oman elämänhistorian. Kielen oppiminen vaikuttaa olennaisesti tämän muistin kehittymiseen. Semanttinen muisti taltioi tietoa yleensä kielellisessä muodossa. Se on yleinen tietovarasto, joka tulkitsee merkitykset, säännönmukaisuudet ja ilmiöiden väliset yhteydet, jotka yksilö on havainnut. Tämäkin muisti rakentuu kielen kehittymisen yhteydessä. Toimintakaavioiden varastossa ovat nimensä mukaisesti erilaiset toimintatavat ja taidot. Tämän varaston karttuminen on edellytys kahden ensimmäisen ikävuoden oppimiselle. (Takala & Takala 1980, 81.)

4.2 Kieli ja ajattelu

Viisivuotiaan kieli on saavuttanut lähes ”lopullisen” tason (Hongisto- Åberg ym. 1993, 48). Lapsi on omaksunut ennen kouluikää seitsemän vuotta, suurimman osan suomen kielen taivutussäännöistä. Oppimalla kielen lapsi jäsentää ympäristöään ja muodostaa maailmankuvaansa. Lapsi tarvitsee kieltä ajatteluun, suunnitteluun ja ongelmien ratkaisuun, sekä kommunikointiin ympäristönsä kanssa. Sanavaraston kehittyminen on tiiviisti yhteydessä yleiseen kognitiiviseen, eli tiedolliseen kehitykseen. (Jantunen ym. 1993, 47, 49, 51.)

Piaget on kehittänyt ajattelun neljä pääkautta (sensomotorinen, esioperationaalinen, konkreettisten- ja formaalisten operaatioiden kaudet). *Esioperationaalinen kausi* sijoittuu lapsen ikävuosiin kaksi-kuusi ja se jaetaan kahteen vaiheeseen: *esikäsitteelliseen* kaksi-neljä -vuotiaana ja *intuitiivisen ajattelun vaiheeseen* neljä-kuusi -vuotiaana. Intuitiivisen ajattelun kausi on saanut nimensä siitä, että lapsi suorittaa tuolloin monenlaisia ajattelutoimintoja, mutta ei tunnu olevan itse selvillä säännöistä, joita hän noudattaa ajattelussaan. Lapsi kykenee ratkaisemaan ongelmia, mutta ei osaa selittää, miten hän on päätenyt lopputulokseen. (Takala & Takala 1980,82, 86.)

Ajatellessaan lapsi heijastelee runsaasti malleja, joita hän pienestä pitäen on ympäristöstään omaksunut. Lapsen asiakeskeinen ajattelu perustuu aikuisen hänelle selkokielellä (lapsentajuisesti) kertomiin tieteellisiin tai arkisiin selityksiin. Jos taas lapselle kerrotaan maagisia selityksiä, hän omak-

suu silloin maagista ajattelutapaa. Kun lapsi kuulee todellisuuteen perustuvien selitysten ohella myös satuja, loruja ja tarinoita, hän oppii ymmärtämään, että mielikuvitusmaailma sääntöineen on erilainen, kuin todellisuus omine sääntöineen. Lapsi oppii erottamaan mielikuvitusmaailman ja todellisuuden toisistaan ja nauttii esimerkiksi vitseistä ja saduista, joissa kaikki käännetään pääläelleen. Esimerkiksi mies, joka poltti kielensä kylmällä puurolla, on lapsien mielestä hauska asia. Toisaalta lapsen on joskus hankala erottaa, mikä on totta ja mikä ei. Tällöin hänen muistinsa ei ole tarpeeksi jäsentynyt, jotta hän kykenisi muistamaan, mitä hänelle itselleen on tapahtunut ja mitä muut ovat hänelle kertoneet. (Takala & Takala 1980, 86.)

Ajattelun intuitiivisella kaudella lapsi ymmärtää myös aikuisen hänelle selittämiä syysuhteita. Lapsella on halu jäsentää maailmaansa syysuhteiden avulla ja hän voi tehdä siinä tunnusomaisia virheitä, jotka aiheutuvat lapsen kokemusten ja tietojen vähäisyydestä tai liiasta yleistämisestä. (Takala & Takala 1980, 86.) Vertaa jälleen produktioon s. 7, ja katso taulukko 4.

TAULUKKO 4

Maija: Kuoleeko meidän Pepi (koira) joskus?

Äiti: Kyllä se kuolee, kun se tulee vanhaksi.

Maija (pelokkaasti): Kuoleeko se - täällä sisällä?

Äiti: Minusta olisi hyvä, jos se voisi olla täällä meidän kanssa, silloin kun se kuolee.

Maija (yhä pelokkaammin): Jääkö siitä sitten märkä läntti lattiaan?

(Takala & Takala 1980, 87.)

Selitys lapsen vääristyneelle johtopäätökselle oli keskustelu, jonka lapsi oli kuullut vanhemmilta sisaruksiltaan. He olivat kertoneet autosta, joka oli kadulla ajanut kissan yli, jolloin kissa oli kuollut ja siitä oli jäänyt jäljelle vain märkä läntti. (Takala & Takala 1980, 87.)

Lapsi muodostaa sanamerkityksiä luokittelemalla kohteita sangen sattumanvaraisesti omien kokemuksiansa valossa. kaksivuotias voi sanoa kaikkia nelijalkaisia koiriksi (vertaa produktio s. 7). (Wahlström 1980, 64.) Kohteiden luokitusperiaatteet kehittyvät iän myötä. Kun lasta pyytää lajittelemaan yhteen samanlaisia palikoita, joissa koko, väri ja muoto vaihtelevat, kaksi-kolme -vuotias saattaa yhdistää sinisen neliön ja sinisen kolmion, koska ne ovat samanvärisiä. Seuraavaksi hän saattaa yhdistää punaisen kolmion ja sinisen kolmion koska ne ovat samanmuotoisia. Viisivuotias osaa yleensä käyttää jo yhtä luokitustapaa johdonmukaisesti, sekä valitsee yhden

yhteisen piirteen kohteista ja lajittelee sen mukaisesti. (Takala & Takala 1980, 88.)

Koko esioperationaalisen kauden ehkä kaikkein keskeisin piirre on lapsen *sitoutuminen omaan näkökulmaan*. Kaksi-neljä -vuotias lapsi ei tajua helpposti, että huone voi näyttää erilaiselta sellaisen ihmisen näkökulmasta, joka seisoo toisella puolella huonetta. Neljä-kuusi -vuotias käsittää että toinen ihminen havaitsee muuta kuin hän itse, mutta siltikään lapsi ei pysty kuvittelussaan asettumaan toisen ihmisen asemaan. (Takala & Takala 1980, 87.)

Intuiivisen ajattelun kauden loppupuolella kehittyä ns. *säilyvyyskäsi-*tys, esimerkiksi esineen massa pysyy samana, kun siitä ei vähennetä mitään eikä siihen lisätä mitään. Säilyvyyskäsitteiden vielä puuttuessa lapsi kuvittelee esineen koon tai tilavuuden muuttuvan, jos sitä muovataan toisen muotoiseksi. Esimerkiksi kun vettä kaadetaan pitkästä ja korkeasta astiasta matalaan ja laakeaan astiaan (kaksi erilaista astiaa), lapsi luulee veden määrän muuttuneen. (Takala & Takala 1980, 87.)

4.3 Musiikillinen kehitys

4.3.1 Musiikin hahmottaminen

Kaikki alkaa rytmistä. Ennen kuin lapsi päästää ääntäkään, rytmi on jo olemassa kehossa. Tasainen syke on varhaisin musiikin virittämä mielikuva, joka pohjautuu sikiökauden aikana koettuun äänimaisemaan ja fyysisiin tuntemuksiin äidin kohdussa. Pieni vauva pystyy erottamaan eri taajuuksia ja jo 14-viikkoinen tunnistaa oman äitinsä äänen muiden äänien joukosta. (Hargreaves 1986, 62, 80.)

Moog (1976) havaitsi että yhdestä kolmeen vuotiaat lapset reagoivat musiikkiin hyvin fyysisesti ja spontaanisti (jalkojen vipatusta ja heilutusta, pään nyökkäilyä ym. vastaavaa rytmistä liikettä), jolloin perussyke ja rytmi koettiin kehossa, mutta kolmivuotiaat ja sitä vanhemmat lapset keskimääräisesti vain istuivat ja kuuntelivat musiikkia. Vaikka spontaanit nyökkäilyt ja heilutukset vähenivät iän myötä niin liikkeiden monimutkaisuus ja muunnokset lisääntyivät ja liikkuminen sai enemmän tanssillisia piirteitä. (Hargreaves 1986, 65.)

TAULUKKO 5

Shuter-Dyson ja Gabriel (1981) ovat nimenneet musiikillisen kehityksen virstanpylväät:

Ikä

- 0-1 Reagointia ääniin.
- 1-2 Spontaania musisointia.
- 2-3 Laulun omaisia fraaseja.
- 3-4 Mieltää melodian raamit; absoluuttinen sävelkorva voi kehittyä, jos lapsi harjoittelee jotain soitinta.
- 4-5 Erottaa sävelen rekisterit; taputtaa takaisin helppoja rytmejä.
- 5-6 Ymmärtää voimakkaampi / pehmeämpi -käsitteen; erottaa onko rytmi- tai melodiafraasi sama vai eri kuin edellinen.
- 6-7 Sävellajin mukainen laulu kehittynyt; huomioi paremmin tonaalisen kuin atonaalisen musiikin.
- 7-8 Erottaa konsonanssin ja dissonanssin toisistaan.
- 8-9 Rytmiset suoritukset kehittyneet.
- 9-10 Rytmiset havainnot kehittyvät; melodinen muisti kehittyy; havaitsee A-B-rakenteet; tuntuma kadenssiin.
- 10-11 Harmoniataju muodostuu; musiikin pienien "hienouksien" huomaaminen.
- 12-17 Ymmärtäminen ja arvostus kasvaa; tietoista ja tunnepohjaista reagointia musiikkiin.

Musiikin hahmottamisesta tulee lisää seuraavassa osuudessa, jossa kerron lapsen musiikillisesta tuottamisesta. Lapsi toimii spiraalimallin mukaisesti tehden havaintoja itsestään ja ympäristöstään, oppien ja kehittäen samalla omaa hahmotuskykyään.

4.3.2 Musiikin tuottaminen

Tarkkailut ovat osoittaneet, että vauvat aloittavat äänileikkinsä hyvin varhaisessa vaiheessa (Hargreaves 1986, 67). Noin kolmikuukautinen vauva alkaa jokellella ja tutustuu siten ääneensä. Puolenvuoden ikäisenä vauva aloittaa huimat kokeilut äänellään etsien uusia ja erilaisia ääniä. Lapsi etsii aktiivisesti taputtelemalla uusia ääniä myös eri materiaaleista, eli jo tässä iässä alkaa soittaminen ja laulaminen. (Alho - Hautsalo - Perkiö 1993, 134.) Jos vanhempi laulaa lapselle, jo puolivuotias pystyy laulamaan pienen terssin (so-mi) (Hongisto- Åberg ym.. 1993, 61). Kessen, Levin ja Wendrich (1979) huomasi- vat opettaessaan puolivuotiaita toistamaan d-f-a mollikolmisointua, että ly- hyellä harjoittelulla vauvat onnistuivat yllättävän hyvin (Hargreaves 1986,

68-69).

Lapsen ensimmäinen ikävuosi kuuluu alkeislaulannan parissa, jota Moog (1976) kutsuu *musiikilliseksi lörpöttelyksi* (musical babbling), jonka avulla lapsi aloittaa laulun raamien kehittämisen. Kaksivuotiaan laulu sisältää sävellajittomia ja ei-rytmisiä fraasinpätkiä, joita lapsi toistaa toiston perään. (Hargreaves 1986, 69.)

Kaksivuotiaan perussykkeen hallinta alkaa kehittyä liikkeen avulla ja lapsi tykkää hakata, paukuttaa tai taputtaa toistuvasti eri pintoja ja soittimia. Hän iloitsee tuottamastaan metelistä ja saa samalla purettua ilon tai mielipahan tunteitaan. (Hongisto-Åberg 1993, 65.) Lapsi soveltaa ympäristöönsä ja omaksuu sen ääniä (mm. musiikkia) musisointiinsa etsien rytmisiä uusia virikkeitä (Hargreaves 1986, 71). Kolmesta neljään vuotiaana lapsi hallitsee laulun pääpiirteitä jo kohtalaisen hyvin, vaikkakin laulaminen on edelleen hivenen epätonaalista, mutta selkeästi siihen pyrkivää (Hargreaves 1986, 74). Motoriikan kehittyminen mahdollistaa entistä haastavampia rytmikokeiluja (Hongisto- Åberg ym.. 1993, 74).

Viisivuotias lapsi omaa jo laajan repertuaarin lastenlauluja ja saattaa edelleen sepittää myös omiakin lauluja. Laulun pääpiirteet ovat hallinnassa ja lapsi pyrkii täyttämään laulun raameja tyylin- ja kulttuurinmukaisin elementein, vaikkakin laulu voi olla vielä hivenen epätarkkaa. Tässä iässä lapsi löytää sävellajituntuman, vaikka välillä ei onnistukaan säilyttämään sitä, esimerkiksi intervallihyppy saattaa johdattaa harhaan. Fraasit ja rytmit ovat jo selkeitä sekä tyylinmukaisia. Lapsi pystyy toistamaan niitä pyydettyä sekä myös matkii niitä helposti ja pystyy soittamaan laulamansa rytmit. Lapsen opetellessa uutta laulua sanat opitaan ensin, sitten rytmi, jota seuraa melodiakaarros ja sitten intervallit. Jos laulu ei ole liian vaikea, lapsi voi oppia soittamaan laulun esimerkiksi ksylofonilla. (Hargreaves 1986, 74-77.)

4.3.3 Musiikillisen tietämyksen kehitys

Kuten jo edellä on jo huomattu, musiikillinen intuitio alkaa kokeilusta (katso spiraalimalli s. 25). Heti aluksi voi jo huomata musiikin neljän kerrostuman läsnäolon. *Aineksena* (materials) toimii oma ääni tai kuunneltava ääni/musiikki, *ilmaisuna* (expression) puolestaan oma mielentila sekä *muoto-kin* (form) on jo havaittavissa. Musisoinnin *arvo* (value) on merkittävää eli

kuinka usein ja mielellään lapsi musisoi tai mitä hän haluaa kuunnella.

Swanwick ja Tillman (1986) kehittivät spiraalimallin tutkimuksensa tuloksien perusteella. Tutkimuksen tavoite oli kerätä kolmesta yhteentoista vuotiaiden lasten omia sävellyksiä yli neljän vuoden ajan. Jokainen lapsi sävelsi yhdeksän kertaa vuodessa. Lapset harjoittelivat ja suunnittelivat teoksensa itse. Kun teos oli valmis, opettaja nauhoitti sen. Swanwick ja Tillman hahmottelivat tuloksien perusteella musiikillisen tietämyksen kehittymistä. He antoivat lasten tuotokset tarkasteltavaksi kolmelle musiikkikasvattajalle, jotka eivät olleet tutkimuksen lapsien opettajia. Heidän tehtävänsä oli arvioida sävellysten tasoa ja mahdollista säveltäjän ikää. Näiden kahden prosessin tuloksena syntyi jo kohdassa 3.2.3 suomennettu, ja sivulla 25 kuvattu musiikillisen tietämyksen kehittymisen spiraalimalli. Swanwick ja Tillman korostavat, että spiraalin tavoite ei ole nimetä tarkkaa ikää, mitä missäkin iässä tapahtuu vaan yleistä musiikillisen tietämyksen kehittämisjärjestystä. Tätä samaa mallia voi soveltaa vaikkapa aikuiseen, joka päättää yhtäkkiä tutustua täysin uuteen soittimeen tai musiikkityyliin, eli aina uusi asia lähtee ainestasoilta liikkeelle siitä edeten. (Swanwick 1994, 84-86, 95.)

Spiraalin vasen puoli kuvaa intuitiivista eli vaistonvaraista oivaltamista ja oikea puoli analyttistä tietoutta. Spiraali lähtee intuitiosta liikkeelle ja etenee aina vuoroin analyttistä ja vuoroin intuitiivista puolta, kiertäen neljää kerrostumaa. (Swanwick 1994, 90.)

Musiikin aines -kerros (materials) jakaantuu *aistimus-* (sensory) ja *käsittelytasoon* (manipulative). Aistimus on ensimmäinen taso, jolloin pääsääntöisesti nautitaan äänestä ja sen tuottamisesta, kokeillaan uusia ja tutkitaan äänen kohdetta. Kokeileminen on spontaania ja perussykkeetöntä. Käsittelytasolla (toinen taso) kokeilu on hivenen kontrolloidumpaa, koska edellisellä tasolla asiaa harjoiteltiin jo kovasti. Perussykettä ilmenee, mikäli motoriikka sen sallii ja toisto on todennäköistä, jolloin tuotoksista tulee pitempiä. Taidokkaampia kokeiluja eri soitto- tai laulutavoilla, kuten esimerkiksi glissandon, sävelkulkujen, intervallien, kuvioden käyttöä. (Swanwick 1994, 88, 90.) Kokeilu ja äänentuottamisesta nauttiminen on tälle vaiheelle tyypillistä.

Ilmaisu -kerros jakaantuu tasoihin *ilmaisukyky* (personal expressiveness) ja *kielenhallinta* (vernacular). Ilmaisukyky (taso kolme) on spontaani vaihe, joka käsittää tapahtumia, tunteita ja ilmapiirejä, joita ilmaistaan tempollisin ja dynaamisin vaihteluin. Näillä viitataan yleensä ulkomusiikillisiin tekijöihin, jolloin kuvaillaan esimerkiksi aallokkoa tai myrskyä. Alkeellisia fraaseja on jo havaittavissa vihjeellisen rakenteen myötä, mutta niitä ei

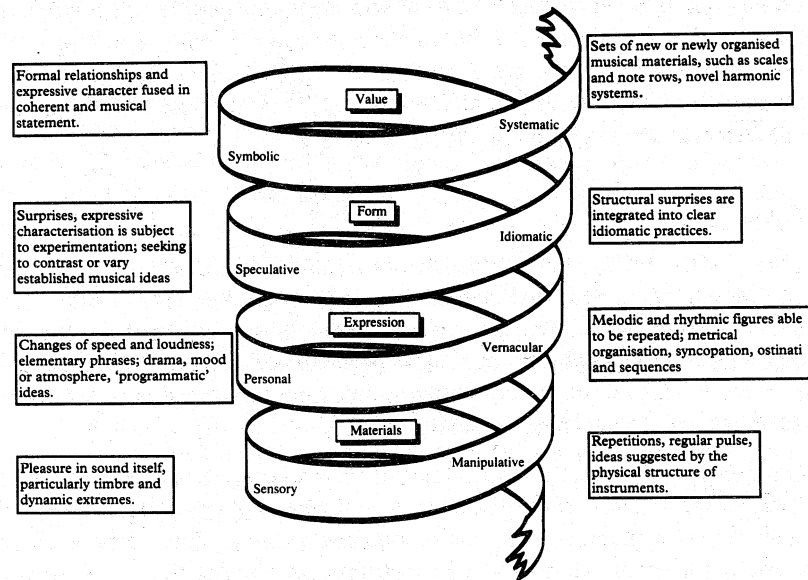
välttämättä osata enää toistaa. Taso neljä kuvastaa jo musiikillisen kielen hallintaa, jolloin rytmiset ja melodiset kuviot ovat varmempia ja helposti toistettavissa. Synkopointi, melodia- ja rytmiostinatot sekä sekvenssit tulevat ajankohtaisiksi. Rakenneosat ovat lyhyitä ja vakiintuneita, jolloin melodiafraasit ovat yleensä kahden, neljän tai kahdeksan tahdin mittaisia. Sävellykset ovat ennustettavissa ja niissä todellakin kuuluu ja tulee esiin aikasemmat musiikilliset kokemukset. (Swanwick 1994,89-90.)

Muoto -kerros jakaantuu *pohdiskeluun* (speculative) ja *tyylinmukaisuuteen* (idiomatic). Taso viisi on pohdiskeleva ja ilmiöitä tutkiva, jolloin monia asioita kokeillaan ja tehdään valintoja. Musiikilliset ideat vaihtelevat. Ääripäitä ja eri kontrasteja tuodaan esiin, sekä rakenteisiin tulee mukaan selkeä lopetus (coda). Yllätyksellisyys ja voimakkaat luonnehdinnat ovat tämän kokeilevan vaiheen tunnusmerkkejä. Kuudes taso kuvastaa tyylinmukaisuutta. Rakenteelliset yllätykset lisääntyvät ja yhdistyvät tunnistettaviksi musiikin tyyllilajeiksi, jolloin malleja ja esikuvia jäljitellään. Harmonia, soitinten aitous sekä kokoonpano ovat tyylinmukaisuuden kannalta tärkeitä. Kysymys-vastaus, variaatiot ja kontrastit ovat yleisiä ja tekninen, rakenteellinen ja ilmaisuvoimainen kontrolli vallitsee. (Swanwick 1994, 89-90.) Pyrkimys on tuottaa esikuvien mukaista materiaalia höyrytettyinä omilla näkemyksillä. Luodaan samanlaista kuin aiemmin koettu, mutta omaa musiikkia.

Arvo -kerros käsittää puolestaan *merkityksellisen* (symbolic) ja *järjestelmällisen* (systematic) puolen. Seitsemäs taso on merkityksellinen, ja tekninen osaaminen palvelee musiikin vuorovaikutusta. Soitinnus ja sointivärien jaottelu, fraasien käänteet sekä sointuprogressiot kehittyvät entisestään. Huomio kohdistuu rakenneosien keskinäisiin suhteisiin ja tunteelliseen ilmaisuun, joiden sulautuma on musiikillinen, taiteellinen ja henkilökohtainen kannanotto tai julistus. Taso kahdeksan on järjestelmällinen ja mukaan on tullut kaiken edellä mainitun tiedon lisäksi uusiutumistaito. Pyrkimyksenä on tuottaa uusia musiikillisiä ja omaperäisiä ideoita; keksitään oma asteikko tai käytetään jotain tiettyä nuottiriviä/systeemiä musiikin ideana. Modernit sointukulut, elektroniikan mukaantulo sekä muokatut/tuotetut äänet muodostavat perustaa sävellykselle. Musiikin kieli ja ilmaisu on näin ollen laajentunut. (Swanwick 1994, 89-90.)

TAULUKKO 6

Musiikillisen tietämyksen spiraalimalli (Swanwick 1994, 90).

Spiraali voi jatkua loputtomiin alkaen aina uudelleen. Esimerkiksi uuden tyylilajin soittimeen perehtymisen myötä rikastuttaen henkilön omaa musiikillisen tietämyksen syvyyttä ja laajuutta. Toisin sanoen spiraali kuvastaa jatkumoa.

5 TUTKIMUSASETELMA

Tutkin musiikin virittämiä mielikuvia viisivuotiailla musiikkileikkikoululaisilla. Selvitän lasten mielikuvien laadun (mielikuva-tyypit): olivatko ne esimerkiksi musiikillisia vai ei-musiikillisia. Esiintyikö emotionaalisia mielikuvia (eläytyminen) ja antoiko musiikki mahdollisesti elämyksiä lapselle? Mikä voisi olla mahdollinen produktion aiheuttaja musiikissa? Myös lasten keskinäiset yhtenevät mielikuvat voivat kertoa meille jotain esimerkiksi tämänhetkisestä lasten kulttuurin tarjonnasta. Millä tasoilla lapset liikkuvat Swanwickin spiraalimallissa? Mihinkään näistä kysymyksistä ei voi antaa ainoaa oikeaa ja varmaa vastausta. Kuten olen jo aiemmin todennut, musiikin merkityksiinkään ei ole ainoaa oikeaa vastausta, siispä lasten mielikuvista ja assosiaatioista ei voi olla sataprosenttisen varma. Kaikki tulkintani perustuivat omaan tarkkailuun ja päättelyyn, jonka pohjana oli tähän työhön koottu materiaali.

Useat lähdekirjallisuuteni tutkimukset painottuivat musiikin elementtien ja tapahtumien hahmottamiseen, eivätkä vapaaseen assosiointiin. Swanwick tutki musiikillisen tietämyksen kehittymistä ja tutkimustuloksissa lapset vastasivat analyyttisesti musiikin elementeillä, jolloin mielikuvat olivat puhtaasti musiikillisia. Vain muutama lapsi kuvaili musiikkia ei-musiikillisin mielikuvin. Minua kiinnostavat lähinnä ei-musiikilliset mielikuvat ja niiden produktion muodostuminen.

Tutkimukseni perustuu lasten omaan tuottamiseen kuullun musiikin perusteella. Kuten Swanwick, korostan intuitiivista lähtökohtaa musiikin kuuntelussa.

5.1 Kokeen valmistelu

Kaiken kaikkiaan testattavia lapsia oli kuusi kappaletta ja jokaista varten varasin kaksi testikertaa. Kukin tuokio oli kestoaltaan 30-45 minuuttia. Analysoitavaa videomateriaalia tuli vajaan 12 tuntia.

Testijärjestelyt veivät runsaasti aikaa ja yöunia. Tarkkaa tuntimäärää on mahdoton sanoa, sillä olin ajatuksissani muokannut ja järjestellyt testiä aina kun mahdollista. Ehdottomasti työläin ja aikaa kuluttavin osuus testijärjestelyissä oli aikataulujen rakentaminen. Minun täytyi löytää yhteinen aika, joka täsmäisi kaikilta osin. Jokaista testitulannetta varten tarvitsin luokan, videokameran, CD-soittimen ja testihenkilön. Yhteisen aikataulun oli sovittava lapsen vanhemmille ja minulle, unohtamatta että videokamera täytyi varata aina etukäteen hyvissä ajoin, kuten myös luokka ja CD-soitin.

Lähestyin lasten vanhempia kirjeellä (kts. LIITE 1), jossa kerroin heille tutkimuksestani. Myöhemmin otin heihin henkilökohtaisesti yhteyttä ja kysyin heidän tahtoaan osallistua tutkimukseni tekoon. Kaikista kohtaamistani suunnitteluongelmista huolimatta sain huomata, että lasten vanhemmat olivat hyvin sopeutuvaisia aikatauluehdotuksiini ja niinpä sain lyötyä lukkoon 12 tapaamiskertaa.

5.1.1 Musiikkinäytteiden valinta

Hargreaves ja Castell ovat tutkineet lasten ja aikuisten mieltymystä tuttujen ja outojen melodioiden välillä ja tutkimustuloksen eräästä kaaviosta huomasin, että juuri neljästä viiteen vuotiaat lapset pitivät suunnilleen yhtä paljon sekä tutuista, että oudoista melodioista (Hargreaves 1986, 118). Olin jo itsekin musiikkileikkikoulunopettajana huomannut, että noin viisivuotiaat lapset kuuntelevat musiikkia avoimella mielellä ja korvilla. Valikoin levykokoelmastani kappaleita, joiden oletin olevan lasten mielestä mukavia kuunnella. Musiikkinäytteitä oli kuusi kappaletta, joita olen tarpeen mukaan lyhentänyt. Näytteet kuunneltiin kahdessa erässä, molemmissa tapaamisissa kolme kappaletta. Jokainen näyte oli kestoaltaan yhdestä kahteen minuuttia. Näytteet erosivat toisistaan tyylin ja orkestroinnin suhteen ja ne eivät oleet niin sanottua lastenmusiikkia, eli musiikkia, joka on suunnattu ja tuotettu lapsia varten. Mielestäni näytteissä oli elementtejä, joihin luulisin lapsien voivan eläy-

tyä ja luoda produktioita. Oletan, että lapset eivät olleet kuulleet valitsemiani näytteitä ennen testitulannetta.

Näytteet kuuluivat kahteen ryhmään, instrumentaali- ja vokaalimusiikkiin. Ensimmäisellä testituokiolla kuunneltiin musiikkia, jossa ei laulettu. Toisella tuokiolla kuuntelimme laulettua musiikkia, jossa oli säestys. Laulut eivät olleet suomenkielisiä, jotta lapsi ei saisi sanoituksista suoraa sanallista ärsykettä mielikuville. seuraavassa taulukossa on lueteltu näytteet yhdestä kuuteen (esittäjä: kappale):

TAULUKKO 7

Ensimmäinen testikerta (instrumentaalimusiikki):

1. Ernesto Snajer / Palle Windfeldt Duo: Guitarreros
2. The Talisman Group: På Månen
3. Vox Artis Chamber Orchestra: Holberg Suite; Preludi (säv.E.Grieg)

Toinen testikerta (säestetty vokaalimusiikki):

4. The Manhattan Transfer: Quietude
5. Orleysa: Bånsull frå voss
6. Wimme Saari: Lodderáidaras

5.1.2 Koeryhmän valinta ja pieni luonnehdinta

Valitsin testiryhmäksi musiikkileikkikouluryhmän, jota itse olin ohjannut kaksi lukuvuotta. Lapset ovat minulle ennestään tuttuja yhtä lukuunottamatta. Yksi lapsista oli aloittanut tässä ryhmässä myöhemmin, eikä ole ollut minun ohjauksessani. Kyseinen lapsi on kylläkin ollut toisessa musiikkileikkikoulussa, ennen tähän ryhmään saapumista. Kaikilla lapsilla on siis kokemusta musiikkileikkikoulusta ja siksi musiikki, ja sen kuuntelu ovat osa heidän elämäänsä. Kävin seuraamassa lasten musiikkileikkikouluryhmää neljällä tuokiolla ennen oman tutkimukseni aloittamista, jotta lapset taas tottuivat minuun.

Tutkimusryhmä koostui kuudesta lapsesta, joista vähintään neljällä on tietojeni mukaan musiikkipainotteinen koti. Musiikkipainotteisella kodilla tarkoitan lasten vanhempia, jotka työskentelevät musiikin parissa. Myös osa ryhmäläisten sisaruksista oli joko musiikkileikkikoululaisia tai harrastivat musiikkia. Tutkimusryhmä koostui lahjakkaista ja musikaalisista lapsista, ja mikä mukavinta, ryhmä oli hyvin tasapainoinen ja tasavertainen keskenään. Lasten keskinäinen ryhmähenki oli kehittynyt ja tiivis, välillä niin toimiva,

että ohjaava opettaja saattoi joutua hallinnallisten ongelmien eteen. Lasten eläväisyys ja luovuus tuki ryhmän tiivyyttä. Jos ja kun ryhmän hallinta kävi työlääksi, syynä oli nimenomaan lasten keskinen ryhmädynamiikka. Tästä syystä oli hyvä, että testasin lapsia yksitellen.

5.1.3 Koetilan valinta ja järjestely

Testiä varten hain huonetta, jossa olisi mahdollisimman vähän ulkoisia virikkeitä (esimerkiksi taulut, koristeet, kukat, värikkäät verhot). Huonekalujen tuli olla mahdollisimman neutraaleja, ikään kuin huomaamattomia ja huoneeseen sulautuvia. Tarkoitukseni oli löytää mahdollisimman steriili luokkahuone, sillä ulkoiset virikkeet voisivat vaikuttaa ja häiritä lapsen omia mielikuvia. Tarkoitus oli virittää mielikuvia musiikin kautta, eikä suinkaan ikkunalaudalla kukkivasta kasvusta.

Sopivan luokan löydettyäni suunnittelin sen järjestämistä testiä varten. Luokka oli pitkä ja kapea (arviolta 3,5 m x 6 m). Yksi nurkka oli videokameraa varten. Koska en voi kuvata ja ohjata testiä yhtäaikaan, täytyy kameralan näkökentän olla mahdollisimman laaja ja kohdistettuna luokkaan. Rajasin tuoleilla ne alueet, mihin en voinut ulottua kamerakuvalla, jotta lapset eivät häipyisi kuvasta helposti. Kaiken kaikkiaan sain näkökenttään reilusti yli puolet luokkatilasta. Suoritin testikuvauksen (kuvasin itseäni, puhettani ja musiikin kuunteluani), jotta ääni, kuvakulmat ja kuvanlaatu olisivat parhaat mahdolliset. Eniten vaikeutta tulisi tuottamaan äänen laatu. Oma ääneni ja cd-soittimen toisto kuuluivat nauhalla hyvin, mutta epäilin hieman lasten äänen kantavuutta ääninauhalle saakka. Valitettavasti käytössäni ei ollut parempia laitteita. Harkitsin myös ulkopuolisen kuvaajan käyttöä monipuolisen ja tarkan kuvamateriaalin saamiseksi. Tulin kuitenkin siihen johtopäätökseen, että ulkopuolinen outo ihminen olisi liikaa muutenkin niin herkässä testissä, jossa olen lapsen kanssa kahdestaan. En ole aiemmin ollut heidän kanssaan tekemisissä muuten kuin ryhmätilanteissa. Jos huoneessa olisi kaksi aikuista ja yksi(näinen) lapsi, tilanne ei todennäköisesti olisi kovin vapautunut.

Jotta kamera keskittyisi tallentamaan lapsen puheet, ilmeet ja eleet, meidän tulisi olla koko ajan sen näkökentässä. Patja asetetaan vastapäätä kameraa ja sen viereen tulee CD-soitin. Paperi sekä väriliidut ovat hieman sivummalla, kuitenkin lapsen ulottumattomissa, kunnes on aika piirtää.

Valaistuksen täytyy olla päällä kaiken aikaa, jotta kuva säilyy kirkkaana. Toisaalta olisi ollut mukavaa vähentää valaistusta musiikin kuuntelun ajaksi, mikä auttaa lapsia keskittymään. Kuunteluun keskittymistä varten otan testiin mukaan ”taikaliinan”, jolla peitän lapsen silmät kuuntelun ajaksi, jotta mikään visuaalinen häiriö ei vaikuttaisi lapsen mielikuviin.

5.2 Kokeen suorittaminen

Minä ja lapsi olemme kahdestaan testitilanteessa, jossa kuuntelemme musiikkia, sekä piirrämme, liikumme ja juttelemme. Tuokion pituus tulee olemaan arviolta 30-45 minuuttia. Luokan oveen laitamme yhdessä lapsen kanssa lapun: ”Luokassa videointi. Kiitos, kun et häiritse!”

Aivan ensimmäisenä juttelemme vapaasti, jotta saan lapsen rentoutumaan ja tuntemaan olonsa turvalliseksi. Kutsun tätä ”tyhjennykseksi”, eli lapsi saa kertoa kaiken, mitä hänellä sillä hetkellä on mielessään. Jos huomaan lapsen jännittävän kameraa, käymme lapsen kanssa yhdessä käynnistämässä sen ja vilkutamme vuorotellen toisillemme kameran linssin läpi. Tämän jälkeen tiedustelen lapselta, tietääkö hän, miksi on saapunut luokseni. Kerron hänelle, mitä teemme ja selitän, mikä on mielikuva. Pyydän heitä sulkemaan silmänsä ja kuvittelemaan jonkun mukavan lelun kotoaan. Kun lapsi on kuvitellut kohteensa, kysyn voiko hän kuvitella näkevänsä sen juuri nyt. Toivon, että lapsi ymmärtäisi mikä on mielikuva. Kysyn myös, onko heillä kotonaan jotakin mukavaa musiikkia, joka tuottaa mielikuvia. Kun tarvittavat kysymykset ja selitykset on käyty läpi, voimme aloittaa.

Aloitamme ”mielenpyyhintä”-lorulla, jonka tarkoitus on rasittaa hieinan fyysisesti, jotta lapsi jaksaa makoilla paikallaan kuuntelun ajan. Loru vaatii jonkun verran keskittymistä, juuri sopivasti rentouttaakseen aivoja mielikuvien esiintuloa varten ja pyyhkimään kaiken muun, mikä on siihen mennessä ollut päällimmäisenä mielessä. Näin saan lapsen mahdollisimman otolliseen tilaan musiikin virittämille mielikuville.

TAULUKKO 8
”Mielenpyyhintä”-loru

Tömistän, tömistän, jaloillani tömistän.	(Lähtee hitaasti...
Taputan, taputan, käsilläni taputan.	
Lennän, liidän, siivilläni kiidän.	
Pomppaan, pomppaan myyttynä mattona.	...vähitellen kiihtyen...
Hyppään, hyppään hyttynä hattuna.	
Pyörin, pyörin, pyörin, pyörin.	
Tuulen lailla hyörin, hyörin.	
Mihin meitä tuuli vie?	...hengähdys päätteeksi.
Alas, alas patjalle,	Hitaasti todeten...
valkeaisen liinan alle.	...peitän lapsen.

- Tauko. -

Hiljaa, hiljaa kuuntelemme,
 korvillamme odotamme.
 Mitä musiikki mieleen tuo?

Kuiskaten.)

Kun loru on loppu, ”pyllähdämme” patjalle kuuntelemaan, mitä musiikki tuo mieleen. Kuuntelun ajaksi levitän liinan lapsen kasvoille ja olemme rauhallisesti paikoillamme. Näytteen loputtua kyselen lapselta, mitä tuli mieleen tästä musiikista. Jutteleminen musiikista, ja pyydän lasta joko piirtämällä tai liikkumalla tai omalla valitsemallaan tavalla ilmaisemaan musiikin virittämiä mielikuvia. Panen musiikin pyörimään taustalle toistuvasti ja jatkan keskustelua lapsen saamista mielikuvista. Yritän olla antamatta mitään lisävirikkeitä ja annan tilaa lapsen omalle intuitiolle sekä assosioinnille. Pyrimme työstämään aihetta mahdollisimman pitkään, niin kauan kuin lapsella riittää siihen mielenkiintoa, ennen kuin siirrymme uuteen näytteeseen.

Jokaisen musiikkinäytteen välissä loruilemme ”mielenpyyhinnän”, jotta siirtyminen uusiin mielikuviin olisi mahdollisesti helpompaa.

6 KOKEEN TULOS JA TARKASTELU

Testituokioiden läpimenoon vaikuttivat olennaisesti kellonaika ja lapsen päivän aikataulu. Vireystaso oli yleensä iltapäivisin heikompi kuin aamupäiväisin. Myös musiikkileikkikoulun jälkeen heti tulleet Milla ja Inkeri olivat keskittymiskykynsä ääri rajoilla. Milla jaksoi innostumisensa vuoksi, mutta Inkerin keskittymistä vaikeutti ratkaisevasti meidän keskeinen jännite (hän oli ainoa, joka ei ollut minulle ennestään tuttu). Aikaa piti kulua tässä testissä kaksi kertaa 30-45 minuuttia. Kuitenkin jokaisen lapsen kohdalla aika ylittyi yli 45 minuutin, Mikolla ja Millalla yli tunnin mittaisiksi. Olin onneksi sopinut vanhempien kanssa aikatauluihin aina 15 minuutin ylimenoajan.

Kaikki musiikin virittämät mielikuvat perustuivat produktion. Testimenetelmäni toimi Millan, Mikon ja Ollin kanssa. Menetelmäni ei toiminut Katrin ja Riinan kohdalla niin hyvin. Inkerin kohdalla oli vaikea tehdä tulkintoja, kun en tuntenut tyttöä niin hyvin, että osaisin sanoa mikä keino olisi ollut parhain. Melkein kaikki lapset tahtoivat kuunnella ja piirtää yhtä aikaa. Mielestäni se ei ollut hyvä ratkaisu, koska mielikuvat sai puhumalla nopeammin selville, koska lapset pystyvät viisivuotiaina jo kertoen ilmaisemaan itseään ja ajatuksiaan melko hyvin. Toisaalta piirtäminen lisää lapsen luovuutta ja kerrontaa, kuten jatkossa tullaan huomaamaan Mikon kohdalla. Joissakin tapauksissa kuuntelu ja piirtäminen yhtäaikaan olisi mahdollisesti vähentänyt mielikuvien määrää.

Tässä vaiheessa lukijan olisi hyvä kuunnella testissä käytetty äänite, jotta musiikin tyyli ja tunnelmat auttaisivat ymmärtämään lasten tulkintoja ja mielikuvia.

6.1 Koetulokset

Kerron tässä pääosin mitä mielikuvia lapsille tuli musiikista. Esitän jo tässä vaiheessa jonkun verran johtopäätöksiä. Mielikuvien työstämistavat ovat kertominen, piirtäminen, liikkuminen ja soittaminen. Työstämistavat vaihtelivat yleensä lapsen vireystason mukaan. Poikien tarinat olivat selkeämpiä kuin tyttöjen. Jokaiselta lapselta olen liittänyt yhden piirustuksen tutkimukseeni (katso liitteet). Lasten omat kommentit on kirjattu ”lainausmerkkeihin”. Haluan siteerata heitä mahdollisimman paljon, jotta lukijalle välittyisi mahdollisimman suora ja autenttinen kuva testistä ja sen tuloksista. Lopuksi kokoaan jokaisen lapsen mielikuvatyyppit ja musiikillisentimentämyksen tason.

Milla

Minua itseäni jännitti tämä aivan ensimmäinen testikerta, kuitenkin kaikki meni oikein mainiosti. Milla ei jännittänyt minua tippaakaan, päinvastoin hän oli oikein iloissaan, kun sai olla kanssani pitkästä aikaa. Hän ymmärsi tuokion tarkoituksen todella hyvin ja työsti mielikuviaan monipuolisesti. Hän sai mielikuvia musiikista, mutta etsi myös omille ideoilleen vastineita musiikista. Millan molemmat testikerrat olivat heti musiikkileikkikoulu-tuokion jälkeen (niin kuin Inkerilläkin) ja keskittymisongelmia esiintyi varsinkin testituokion loppupuolella. Kaiken kaikkiaan Millan eläytyminen oli hyvin kokonaisvaltaista ja hän piirteli nuotteja melkein joka musiikin yhteyteen nauttien musiikillisesta tietämyksestään.

”Tää on kivaa”, oli Millan kommentti **näytteestä yksi**. Hän viuhtoi jalkojaan kuunnellessaan ja välillä näytti, että jalat menivät musiikissa olevien rytmikuvioiden mukaisesti. Tämän saman huomioin myös näytteissä kaksi ja kolme. Jalkojen heiluttelu kuvasti kineettisiä mielikuvia. Musiikki toi mieleen suden, koiran, Rollin, apinan ja gorillan jotka ”kiipeili puissa räätälin talon luona”. Hän piirsi (katso LIITE 2) räätälin talon, jonka kuistilla roikkui kantele. Lapset soittivat musiikkileikkikouluryhmässään kanteleita. Rolli seisoo pihalla ja ”taikoo kaikkea hienoa”. Taivaalla on ”arkku josta sataa kaikkea ihanaa”. Laitoin jälleen musiikin kuulumaan alusta ja kehotin Millaa kuuntelemaan mitä musiikissa tapahtuu. ”Siellä juhli-taan ja sitten sinne tulee semmonen oikein kultanen lentokone. Sinne tulee paljon iloisia ihmisiä”. Hän kirjoittaa myös ”taa”- ja ”ti-ti”-nuotteja, joista aloittaa improvisoidun laulunsa, mutta keskeytti ja päätti esittää ranskankielisen laulun, koska ”se sopis tähän”. Kuvaan piirretty koira jäi kesken.

Milla kuuntelee hieman levottomampana **näytteen kaksi**, kuin edellisen. Hän totesi pian: "tää on varmaan sitä rokkia". Tälläkin kertaa jalat viipottivat parin tahdin verran basson rytmin mukaisesti. Milla tahtoi kuunnella näytteen uudelleen, koska "mulla ei oo vielä valmis" (tarkoittaen mielikuvaa). Toisella kuuntelukerralla polvi keinui kahdeksasosa-sykkeessä ja hän eläytyi musiikin rytmiin automaattisesti. Mielikuvaksi varmistui "tiikeri, oikeen semmonen raidallinen, ja varmaan dinosaurus". Hän piirsi tiikeriperheen jäsenet, jotka lauloivat ja tanssivat "rusina-laulua". Hän myös esitti tanssin minulle (tasajalka hyppelyä kaksi kappaletta kummallekin sivulle). Taivaalla oli iso aurinko, jolla on "vahvan siniset silmät". Kysyin spontaanisti, mikä on rusina musiikissa ja mikä aurinko? Saksofoni oli aurinko ja Milla imitoi saksofonin melodiaa, kun ei tiennyt soittimen nimeä. Rusinat oli "sitä semmosta rohinaa, joka helskyy" (tarkoitti tamburiinia ja taputti aina sen soidessa). Tässäkin musiikillinen tietämys ja osaaminen kuvastuivat hyvin. Hän osasi toistaa melodian laulamalla sekä taputti, kun "rohina", eli tamburiini soi.

Milla oli jo aika väsynyt, mutta jaksoi vieläkin innostua musiikista. **Näyte kolme** soi ja Milla eläytyi. "Mää pompin pyllyllä" musiikin mukana. Tämä oli selvä tietoinen kineettinen mielikuva. Kun musiikki oli kuunneltu, tuli mieleen taas eläimiä: "kissa, lintu ja koira, kun mulla jäi edellinen kesken". Hän muisti piirroksen "mielenpyyhinnästä" huolimatta. Milla halusi tanssia ennen piirtämistä ja intoutui pyörähtelemään helmat ja "taikaliina" hulmuten. Mielikuva kypsyi tanssin aikana ja muuttuikin prinsessan linnanjuhliksi, joihin "prinssi saapui hevosella". Ratsastusääni oli "töd-dödö töd-dödö"-rytmi ja prinsessa on viuluissa kuuluva kvinttihyppy 'so-do-legato', jonka Milla itse toisti laulamalla "hmm-m".

Toinen testikerta oli myös sangen onnistunut, vaikka tällä kertaa musiikkileikkikoulutuokio oli ollut työlämpi. Sen vuoksi Milla oli hieman väsähtänyt, mutta jaksoi silti eläytyä ja innostua.

Neljäs näyte toi mieleen traktorin ja ankoja (aivan alussa) ja "että siinä joku ihminen pesis astioita" (lauluosuus). Milla ei antanut puheelle mitään merkityssisältöä, hän totesi vain että "tää on varmaan ranskaa". Ensimmäisellä kuuntelukerralla jalat eläytyivät taas rytmiin. Musiikin soidessa uudelleen Milla kertoi automaattisesti musiikillisella tietämyksellään, milloin musiikissa kuului traktori ja ankat. Musiikista tuli mieleen "tää on ennen vanhaan". Basson rytmiä kuunnellessaan hän assosioi: "jeeo Jyppi, kanalassa hyppi". Iskulause oli hänen pikkuveljensä keksimä.

Viides näyte puolestaan toi mieleen "Mauri Kunnas -jutun" ja mitä

Koiramäen keittiössä tapahtuu. Milla tahtoi soittaa musiikin mukana. Aluksi hän yltyi soittamaan itsekseen ja ryhtyi sitten kuuntelemaan musiikkia, Hän etsi samankaltaisia äänensävyjä käyttäen kehittämiään soittotyylejä. Tässä kuvastui spiraalin (s. 25) kehällä liikkumisen järjestys. Ensin ollaan tasolla yksi, josta siirrytään tasolle kaksi. Triangelin sävelet olivat vakuuttavimmat. Tämä oli kaikista näytteistä vähiten Millaa inspiroiva.

Kuudes näyte oli jälleen innostava. ”Siitä tuli semmonen sekasointu mieleen” ja Milla imitoi äänellään ”duu-duu-duu-du”. Kuuntelimme uudelleen ja Milla tarkensi mielikuviaan kertoen, mitä milloinkin tapahtui. ”Tää on semmosta ruisleivän maiskutusaäntä”. Musiikissa oli myös pöllö, joka oli paennut koiria puuhun ja pyysi apua. Soitossaan hän käytti marakassia ja triangelia yhtä aikaa. Minä pidin triangelia ja hän löi sitä. Milla haki rytmit musiikista ja yritti pysyä sykkeessä mukana onnistuen melko hyvin. Hän keskittyi tehtävään antaumuksella.

Millalla, kuten muillakin, esiintyi eniten ei-musiikillisia mielikuvia. Näytteiden musiikilliset elementit tuottivat produktioita, kuten rusinat, aurinko, ruileivän syömisääni ja ”sekasointu”. Musiikillisia mielikuvia kuvastivat jalkojen liikkeet kuunnellessa ja omat tanssit. Myöskin musiikillisten tapahtumien poiminta ja imitointi kuullusta musiikista kuvasti musiikillisia mielikuvia. Emotionaalisia mielikuvia en Millasta havainnut.

Millan musiikillinen tietämys testituokioissa oli tasojen neljä ja viisi välillä. Neljännen tason mukaisia synkopoivia rytmejä esiintyi toisen näytteen aikana. Bassolinjan rytmien imitointi kuvasti rytmisen synkopoinnin olemassaoloa. Imitointi oli Millalle helppoa, sillä hän poimi helposti musiikillisia tapahtumia musiikista. Musiikillista kielenhallintaa kuvasti myös nuotien piirtely piirustuksiin. Soittotilanteissa tuli selkeästi esiin, että viidennen tason pohdiskelleva musisointi oli Millan kohdalla jo kehittynyt. Hän etsi ratkaisuja sekä mietti musiikillista tuottamistaan ja haki dynamiikan ääripäitä.

Mikko

Mikko ei jännittänyt minua, mutta jännitti hieman itse testiä. Mutta jo ensimmäisen kuuntelun jälkeen, piirtäminen rentoutti hänet ja testin eteneminen sujui hyvin. Mikko ymmärsi testin tarkoituksen. Mikko kuunteli rauhallisesti paikoillaan ja ei ollut lainkaan väsynyt. Päin vastoin pojalla olisi ollut intoa tuottaa mielikuvia ja tarinoita pitempäänkin. Mikon kohdalla von Hehlmanin mukainen vapaa tajunta toteutui hyvin voimakkaasti. Jouduin välillä hieman hoputtamaan, jotta aika ei venyisi liian pitkäksi. Toisaalta olisi ollut mukava jatkaa niin pitkään kuin lapsi jaksaisi mutta se ei onnistu tämän

tutkimuksen puitteissa. Yksi pysyvä teema Mikon mielikuvissa oli myrky (joko pullossa, purkissa tai ilmassa). Hänen kineettiset mielikuvansa olivat olemattomat. Tässä kuvastui Moogin havainnot musiikkiin liikkeellä reagoimisen vähentymisestä iän karttuessa.

Näyte yksi. Mikko kuunteli rauhallisesti paikoillaan, miltei liikkumatta. Mieleen tuli ensin juttu Oscar-pianosta, jolla oli ystävänä viulu, joka olisi halunnut olla kitara. Mikko osoitti musiikillista tietämystään ja tunnisti kitaran musiikista. Soitimme hieman ja hän haki kehärummulla samoja rytmejä kuin musiikissakin, myös triangellilla. Kappale ei innostanut vielä tässä vaiheessa. Hän kysyi että, ”ketkä tuolla soittaa” ja minä vahingossa sanoin, että kaksi miestä. Hän sanoi: ”mä piirrän kaks äijää, jotka soittaa kitaraa”. Minä vaikutin kyllä tämän aiheen valintaan vahingossa, mutta tarina, joka syntyi piirtäessä, oli täysin hänen itsensä tuottama. Kuvaan tuli kitaristi ja jodipullon muotoinen kitara sekä marakassin soittaja. ”Ne toivoo hyvää yleisöä.” Myös presidentti isoine päineen saapui konserttiin ja ”sen pitää päästä sanomaan näille äijille, että hiljaa”. ”Tän presidentin pää valaistuu” (Mikko tarkoitti valon heittämiä). Konserttipaikalla oli kolme tyttöä, ”ne kiljuu näille äijille”. Mikko piirsi yhdelle tytölle vahingossa hameen väärinpäin ja selitti virheen, kun pyyhkiäkään ei voinut; ”oho, tää tuli vähän väärinpäin, noh, se oikeestaan heittelee tämmösiä voltteja”. Tässä mainio mielikuvituksen avulla ratkaistu ongelma, joka osoitti luovaa ajattelua.

Näyte kaksi oli aidosti musiikista saatu mielikuvakertomus, johon vaikuttivat musiikin sisäiset elementit. ”Ihan ku tossa alussa ois karhu ja se menee siinä rytmissä kun toi kitara soi”. Mikko tarkoitti kitaralla bassoa. Jälleen musiikillinen tietämys apuna. Hän tömistää jaloillaan basson rytmiä ja sanoo: ”näin se karhu kävelee ja hakee jänistä” (kineettinen mielikuva). Karhu ei saa jänistä kiinni, koska ”karhu astuu siilin päälle ja sen piikit pistää tss” (LIITE 3). Jos ymmärsin oikein, siilin piikkien pistoa kuvasti tamburiini (vertaa Millan ”rohinaan”). Metsässä on myös kettu, ”mää osaan piirtää ketun, mutta en sen päätä... kato Susanna se siili poksauttaa sen ketun pään niillä piikeillä”. Jälleen kerran luovaa ongelmaratkaisua. Tarina jatkuu, kun ”jänis pääs karkuun, niin se teki tämmösen tänne puun latvaan, tekojänis joka on täytetty pippurilla”. ”Se heittää sen myrkkypurkin eli pippuripurkin karhun suuhun ja kato... tää karhu muuttuu ihan punaseks” Mikko väritti ruskean karhun uudelleen, punaiseksi. Tämä oli Mikon ehkä kaikkein voimakkain mielikuva.

Näyte kolme toi mieleen ”viulun soittajia, ei tullu muuta mieleen”. Hän soittaa kehärummulla sykkeessä ja hakee myös melodian rytmejä. Tri-

angelilla myös. Triangelin puikko tippuu vahingossa lattialle ja siitähän kuului hieno ääni. Hän ryhtyi pudottelemaan puikkoa musiikin mukana. Mikko soittaa kapuloilla "kuin viulua". Hän piirtää esiintyvän viulun soittajan (poika) ja "se nauraa siks, ku ihmiset taputtaa niin paljon". Kun kysyn: miten ne taputtaa, niin Mikko imitoi aplodeja suunnilleen näin: "kptr kptr". "Te ihmiset taputate niin kuin, niin kuin... hevoset laukkaa." Kysyin, että tuliko se laukka tuolta musiikista, niin Mikko mietti ja keksi jälleen uuden juonen käänteen, "ei kun se soittaja luuli, että ne ihmiset taputti sille, mutta kato mikä tänne nyt tulee lavalle". Hän piirsi hevosen; "se tulee ja potkasee tätä (soittajaa) päähän ja kato miten tälle viululle käy", kielet irtoilee ja "kieppuu" ilmassa. Hän ryhtyi piirtämään pulloa ja siihen etikettiä ja kysyi: "mikä on semmonen pullo, jossa on pääkallon kuva"? Vastasin, että myrkkypullo. "Tää antaa sille myrkkypullon ja täältä lentää sitä myrkkyyä". Minulle jäi epäselväksi, että kuka antoi, kenelle antoi ja miksi antoi myrkkyyä, koska meidän täytyi lopettaa tuokio sillä hetkellä. Tarinaa olisi varmasti riittänyt vielä pitkään.

Näytteet yksi ja kolme eivät antaneet voimakasta mielikuvaa, mutta tarinat pääsivät eloon aina piirrosvaiheessa. Musiikin kuuntelu loppui siihen, mistä piirtäminen alkoi, eivätkä musiikin elementit enää paljoo vaikuttaneet. Piirtäminen oli Mikolle kaikkein luonnollisin tapa kertoa ja tuottaa tarinoita. Hän oli kuin pieni piirtävä satusetä. Toisella testikerralla tarinat kasvoivat entisestään, kun Mikolle oli jo selvää, mitä testituokiossa tehdään. Tarinat olivat hyvin pitkiä, ja hän otti mielikuvansa musiikista ja kehitti niitä mielikuvituksellaan, käyttäen minun kysymyksiäni hyväkseen ja kehitti niidenkin avulla tarinoitaan. Jouduin säännöstelemään ajankäyttöä ja minun täytyi useasti todeta: onko se jo valmis? Meidän pitäisi siirtyä jo seuraavaan musiikkiin. Tarinaa tuli niin runsaasti ja nopeasti, että videonauhaltakaan tarkistettaessa, en ymmärtänyt kaikkia hurjia selityksiä. Mikko selitti ajatustiaan niin nopeasti, että osa sanoista jäi välistä pois. Kerron seuraavaksi testitulanteet omin sanoin ja käytän vähemmän sitaatteja.

Näyte neljä. "Tossa alkumusiikissa oli niitä aaltoja ja joku mummeli siinä lauleli jotain ai koo pukoo." Mikko kuunteli tarkkaan musiikkia ennen kuin alkoi piirtämään. Kuvassa oli korkea kalliojyrkäne, jonka päällä seisoi "mummeli" keppi kädessä ja toinen käsi taskussa. Aallot löivät kallioon. Kalliolle ei päässyt kuin lentoteitse. Mummo oli tullut sinne jostakin kaupungista soutuveneellä ja airo oli mennyt poikki. Mummo ei saanut avainta omaan kotiinsa, kun joku kieltäytyi sitä antamasta, joten mummo varasti avaimen itselleen ja karkasi. Mummo ei päässyt enää kalliolta takaisin kaupunkiin,

koska airoa ei voinut enää korjata, koska ruuvimeisseli ei sovi ruuveihin, joita olisi tarjolla. Kalliossa asuva meluava myyrä yritti kaivautua mummon luo, mutta mummo kuuli aina, missä kohtaa myyrä liikkui ja tukki sen reitit kivillä ja romuilla. Mummolla oli niin vahvat jalat, että hän litisti kivet, niin että myyrä ei päässyt nousemaan maasta. Mummo oli loukussa kalliolla, koska vasemmalla puolella oli vain merta ja oikealla oli kuulemma autiomaa, joka ei näkynyt paperissa, koska paperin reuna tuli vastaan. Eli autiomaa jatkui mielissämme paperin ulkopuolella. Mummon avain oli tippunut mereen ja hän kaiveli sitä taskustaan aivan turhaan. Tämä mielikuva oli aidosti musiikin virittämä, mutta kun poika pääsi vauhtiin, ei hän enää paljoakaan välittänyt musiikista. Mikko väsyi tätä tarinaa piirtäessään, että sanoi ennen viidettä näytettä: ”mä en halua enää kovin kauaa”. Mutta niinpä siinä silti kävi, että seuraavakin tarina venyi ja vanui Mikon innostumisen vuoksi, eikä jaksamisesta ollutkaan puutetta.

Näyte viisi. Jalat heiluivat perussykkeessä. Marjanpoimija kulkee metsässä ja siili (sama, joka oli näytteessä kaksi) oli myös siellä metsässä. Musiikissa kuuluva kilinä ja kolina kuvastivat marjastajan rikkimenneen pyörän kelloa. Oli kesä ja laulaja kertoi ”mimmosta on ollut nuorena elämä”. Karhu (sama, kuin näytteessä kaksi) oli juuttumaisillaan suohon, mutta sitten se nopeutti askeliaan. Marjastajan ja karhun välille tuli tappelu. Yhtäkkiä jostakin tuli ”likasta ilmaa” (olisivatkohan saasteita) ja karhu ja tyttö pakenivat maan alle. Piirustus jatkui paperin kääntöpuolelle. ”Yks jänis ei kerennyt sitä pahaa ilmaa karkuun, vaan se menee taivaaseen”. Maan alla tyttö paistoi karhun ja söi sen. Mikko kertoi tarinaa semmoisella vauhdilla, että osa sanoista jäi taas pois, jolloin tulkintaa oli mahdoton tehdä ilman häntä.

Kuudennen näytteen kuuntelun aikana Mikon jalat liikkuvat ”syömisäänen tahtiin”. ”Susi ja koira tappelee” ja ”maa suli niitten alta ja ne tippu avaruuteen”. ”Mä en pysty kuvittelemaan sitä avaruutta”. Sudella oli kova nälkä, vaikka se oli juuri syönyt jäniksen ja verta oli kaikkialla. ”Syömisääni” kuului musiikissa (maisuttava litsahtelu, vertaa Millan ”ruisleivän maisutusääneen”). Myös maan sulaminen kuului musiikissa, mutta en saanut tarkempaa selitystä, että mikä elementti sitä kuvasi. ”Noita nauraa tuolla jossain pajassaan. Mä en tykkää siitä sen naurusta. Miksi se nauraa noin? Haluaako se pelotella meitä lapsia niin, että me nähdään painajaisunia”. Mikko tuntuu ihan oikeasti pelkäävän tätä musiikkia. ”Se noita on lähettänyt tän suden taistelemaan ja kättelee sitä täältä.” Noita on lähettänyt myrkkypullon, joka sekoittuu maassa olevaan vereen ja koira kuolee. Verimyrkky -sekoitusta roiskahtaa sutta kohden, mutta se kerkeää väistää. Susi

muuttui irvisteleväksi alukseksi, joka on kuvassa leijuva pää, jonka kielestä tippui ohjuksia. Tämä tarina kuulosti todella painajaismaiselta.

Mikolla esiintyi runsaita ei-musiikillisten mielikuvien virittämiä tarinoita. Produktion alkuehtoja oli muunmuassa siilinpiikkien pisto, aplodit, rikkoontunut pyöränkello, ”syömisääni” ja noita. Musiikillisia mielikuvia esiintyi eniten soitossa ja muutaman kerran jalat liikkuvat musiikin tahtiin. Karhun kävely bassorytmin mukaisesti oli myös musiikillinen mielikuva, jonka hän itse toteutti myös kävelemällä. Emotionaalisen mielikuvan herätti pajassaan lapsia pelotteleva noita.

Musiikillisen tietämyksen taso neljä kuvastui ennenkaikkea soitintuntemuksena. Mikko tunnisti kitaran ja marakassin, sekä kertoi karhun kävelevän toisen näytteen basso-ostinatton rytmin mukaisesti. Soittaessaan Mikko tuotti välillä hienoja polyrytmisiä kuvioita.

Inkeri

Testikerrat olivat aina musiikkileikkikoulutuokioiden jälkeen, joka oli Inkerille raskasta tulla. Tämä oli vanhempien toive, ettei tarvitsisi erikseen kuljettaa. Inkeri jännitti minua todella paljon, emmehän olleet ennestään tuttuja. Hän tunsu varmasti turvattomuutta, mutta yritti silti olla rohkea. Jännittäminen vaikutti selvästi musiikin kuunteluun ja sen vuoksi myös mielikuviin. Vaikutti siltä, että yksikään hänen kertomansa mielikuva ei ollut musiikin virittämä, vaan ideat ja ajatukset, jotka Inkerin mielessä pyörivät, tulivat muualta. Teema oli joka kuuntelun yhteydessä jollakin tavalla hiiriin liittyvä (musiikkileikkikoulun kellari-hiiri). Tyttö ei jaksanut olla ainuttakaan kuuntelukertaa paikoillaan, vaan lähti joka kerta välittömästi suljettuani silmät, karkuun tuolirivistön alle. Mielestäni Inkerille jäi kaiken kaikkiaan epäselväksi tuokiomme tarkoitus. Asiaan vaikuttanee myös se, että lapsen vanhemmat eivät olleet kertoneet tyttärelleen, mitä tuokiollamme tapahtuisi ”Se on yllätys”, he olivat sanoneet Inkerille. Ensimmäinen testi meni ensimmäiseen keskusteluksi tytön ajatuksista ja tekemisistä, jotta seuraavalla kerralla voisimme yrittää kuuntelemista uudelleen, paremmalla menestyksellä.

Näyte yksi ei tuonut mitään mieleen, kun ei Inkeri suostunut edes kuuntelemaan. Hän piirsi silti hiiren ja jäniksen, jotka ”nakkelee palloa”. Inkeri kertoo minulle paljon erilaisia juttuja musiikkileikkikoulun hiirestä ja omasta perheestään sekä itsestään. ”Mä en pelkää ketään” ja ”jos joku eläin aikoo syödä mut, niin mä ammun sen”. Uskon, että mielikuvituksen laukkaa ei yllyttänyt musiikki.

Toisen näytteen soidessa Inkerin jalka haki basson rytmiä noin 10 sekunnin ajan (vertaa Milla). Kineettinen mielikuva ei varmaankaan ollut Inkerin tiedostama. Kun näyte oli ohi, kysyin: "tuliko sulle jotain mieleen tästä musiikista?". Inkeri mietti "no sitä että, hmm" ja vastasi "maailma on kiva". Tuntui että tyttö yritti nopeasti keksiä vain jotain sanottavaa, jotta minä olisin tyytyväinen. Myöhemmin hän kertoo taas hiirestä, joka käy heillä siivoamassa. Kysyin, että kuuluko se hiiren siivoaminen tässä musiikissa? Hän vastasi: "no ei, kun se siivoaa niin hiljaa". Inkeri oli tavallaan mielikuvitusjuonessa mukana, mutta mielikuva ei tullut musiikista, vaan tilanteesta ja minun kysymyksestä. Myöhemmin piirtäessään Inkeri kysyi: "miksi sää koko ajan laitat sitä musiikkia, kun mä haluan piirtää". Hän tahtoi piirtää eri aikaan kuin kuunnella, ja musiikki vain häiritsi häntä.

Koska tunsin itseni täysin voimattomaksi saamaan Inkerin rauhoittumaan ja kuuntelemaan keskittyneesti, yritin kokeilla kuuntelemista valot sammutettuina, vaikka se vaikuttaisikin videokuvaan. Tytön väsymys sekä jännittäminen teki tästä ylivilkkaan ikiliikkujan. **Kolmas näyte** soi ja sain todeta että, valaistuksellakaan ei ollut vaikutusta. Inkeri luetteli mulle: "koira, kissa, pupu, nalle ja orava leikkii ja syö välillä. Ne asuu eläinten kodissa ja mä oon niitten hoitaja, niitten äiti". Kun annoin paperin eteen, hän halusi taas piirtää hiiren ja totesi: "mulla tuli se hiiri mieleen". Tein koekysymyksen kun kolmas näyte soi jo kolmatta kertaa: "onko tämä musiikki sitä samaa musiikkia, jota kuuntelimme äsken?". Lapsi katsoo minua tovin ja toteaa: "ei". Varmistan vielä: "eikö ole kuunneltu vielä ollenkaan", johon hän: "ei oo". Oletan, että musiikilla ei ollut mielikuvia virittävä vaikutus Inkeriin.

Toinen tapaamisemme oli täysin erilainen. Vaikka Inkeri tuli nytkin suoraan musiikkileikkikoulutuokion jälkeen, silti tyttö oli rauhallinen, keskittyi kuuntelemiseen ja piirtämiseen. Olin sanonut hänen isälleen, että seuraavaa kertaa ennen he voisivat selittää Inkerille, mitä luonani olisi tarkoitus tehdä. Testiaamuna Inkerin isä kertoi minulle, että tyttö ei olisi halunnut tulla luokseni, mutta he olivat suostutelleet ja niinpä toinenkin testikerta pidettiin. Mielestäni vastentahtoinen osallistuminen ei edesauttaisi mielikuvien viriämistä. Olin hieman epävarma siitä, mitä tuokio tulisi olemaan. Tytöstä näki, että hän oli nyt motivoituneempi tekemisiimme kuin viimeksi. Tästä hämmästyneenä huomasin jälkikäteen, että "mielenpyyhintä"-lorumme oli jäänyt käyttämättä. Hän oli tiedostunut siitä, että näytteitä on nyt kolme ja sen jälkeen hän voi mennä kotiin. Päivän pysyvänä teemana oli väkivaltaiset ihmiset. Minua jäi mietityttämään, että mistä moiset ajatukset tulivat. Mielikuvat virittyivät tällä kertaa musiikistakin, kun Inkeri tällä kertaa

selvästi kuunteli.

Neljäs näyte toi mieleen ihmiset ja possut. Musiikissa kuului, kun ”possut lyö kepillä” ja ”ihmiset puhuu”. Olettaisin, että mielikuva tuli musiikissa olevasta rumpusykkeestä. Näytteessä puhuu vanha nainen, tasaisen sykkeen soidessa taustalla. Inkeri: ”sata possua juoksi sataakymmentä” ja ”siks’ ku ihmiset meinas ampuu ne”. Tilanne kääntyikin yhtäkkiä päinvas- taiseksi ja ”possut ampu ne, ja söi ne ihmiset”. Tämä näyte aiheutti Inkerille ehkä voimakkaimman mielikuvan. Inkerin moraali on hyvin eläintä suoje- leva, kuten huomasin jo edelliselläkin kerralla.

Inkeri halusi kuunnella ja piirtää yhtäaikaa, koska ”muuten mä unoh- dan, mitä mä haluan piirtää”. Teimme hänen toivomuksensa mukaan. **Näyte viisi** soi ja tyttö ryhtyy piirtämään. Tyttö ei puhu sanaakaan ja piirtää kalan (kts. LIITE 4). Piirros esittää kultakalaa ja ”ihminen laulaa yhtäaikaa kun se onkii, se laulaa sille kalalle. Petokala on paha kultakalalle, mutta se joutuukin ihmisten onkeen se petokala ja ihmiset syö sen”. En saanut selvyyttä siihen, oliko kalalle laulava tyttö sama, joka lauloi musiikissa. Tuliko mielikuva mu- siikista?

Näyte kuusi. ”Vihaisia ihmisiä, jotka ampuu eläimiä”. Tyttö piirtää myös linnunpesän, koska edellisellä musiikkileikkikoulutunnilla piirsivät lin- nun laulupuun ja pesän. Kun kysyin, että onko lintu tuolla musiikissa, hän vastasi, että on. Pahoja ihmisiä musiikissa kuvasti joiku-osuus. Vihaiset ih- miset olivat roistoja, jotka poliisi oli pistänyt vankilaan. Sitten Inkeri lisäsi pii- rustukseen vankilan ja kalterit. ”Poliisit ei saa tätä lintua kiinni, kun se lentää niin korkealle.”

Kuinka vaikeata onkaan analysoida tuntemattoman lapsen ajatuksia. Inkeri jäi aikamoiseksi arvoitukseksi minulle. Hänellä esiintyi ei-musiikillisia mielikuvia, mutta en voi varmuudella sanoa, esiintyikö Inkerillä produktion kaltaista toimintaa. En havainnut musiikillisia mielikuvia ja Inkerin energis- estä liikkumisesta en löytänyt yhteyttä musiikkiin. Musiikillisesta tietämyk- sestä en osaa sanoa varmuudella mitään. Ainoaksi havainnokseni jäi kepillä lyöminen näytteessä neljä, joka mahdollisesti oli musiikista poimittu.

Olli

Olli saapui testiin iloisin ja reippain mielin ja eikä jännittänyt tippaakaan. Hän ymmärsi tuokiomme tarkoituksen erittäin hyvin. Kun Olli kuunteli musiik- kia, ei mennyt kuin muutama tahti ja hänellä oli jo valmis mielikuva. Hän ol- isi heti halunnut aloittaa piirtämisen. Kysyin tuokion päätteeksi, olivatko mielikuvat hänen itsensä keksimiä. Tähän sain myöntävän vastauksen, jonka

perään hän totesi, että hän oli jo kotona ajatellut ja tehnyt näitä juttuja. Ymmärsin, että Ollilla oli valmiita tarinoita ja mielikuvia, kylläkin itsekeksittyjä. Musiikissa oli joku tietty tunnelma, joka viritti mieleen juuri jonkun tietyn valmiin tarinan. Tämä on myös esimerkki produktion aiheiden täyttymisestä. Olli ei juurikaan kiinnittänyt huomiota musiikin sisäisiin pieniin elementteihin, vaan ajatteli enemmän kokonaisuuksia. Hän erotti selkeästi A- ja B-muodot toisistaan. Hän innostui aina omista ideoistaan ja oli erittäin motivoitunut. Hänen jokaisessa piirustuksessaan esiintyi talo (kanilla asuinkolo). Tämä johtui todennäköisesti omakohtaisista muuttokokemuksista, sillä heidän perheensä oli juuri muuttanut omakotitaloon.

Näyte yksi. "Ihan ku joku vanha köyhä mies löytäis jotain niinku... jotain kiiltävää timanttia". Seuraavaksi hän kuvaili ympäristöä, josta timantti löytyy: "kuihtunut maa" musiikki etenee ja siirtyminen B-osaan antoi seuraavan tulkinnan: "nyt alkaa kaikki kasvaan taas". "Aurinko alkaa paistamaan eikä se ollutkaan enää jäässä". Hän tarkoitti maata, joka ei ollut enää jäässä. "Ensin kävi hyvin, ja sitten huonosti, ja taas hyvin". Tämä lausahdus kuvasti selvästi hänen elämän asennettaan.

Näyte kaksi. "Ensin tulee rosvo ja sitten, kun se lähtee vaeltamaan, se saahaan heti kiinni". Kuunnellessaan hän eläytyi musiikin rytmiin jaloillaan. Ollin jalat liikkuivat perussykkeessä, kun taas monilla muilla jalat liikkuivat bassokuvion rytmin mukaisesti. Rosvo oli joutunut vankilaan ja piirtäessään Olli mietti, "miten se rosvo pääsis poliisin ohi" eli suunnitelma karkumatkalle (ongelman ratkaisu: vrt. kieli ja ajattelu s. 20-22). Rosvon apuri joka, oli vapaana, tuli auttamaan helikopterilla. Olli piirsi rosvon pakoreitin nuolilla. Aivan tuokion alussa Olli kertoi minulle, että hänen isänsä oli säveltänyt jotakin karkaamiseen liittyvää musiikkia. Tämä varmaan vaikutti myös Ollin mielikuviiin. Musiikki jota kuuntelimme, ei ollut Ollin isän säveltämä, mutta siinä oli varmaankin samaa tunnelmaa (produktio).

Näyte kolme. "Ihan ku tää kertois pienestä lapsesta, jolla ei oo äitiä eikä isää eikä mitään", myöhemmin hän puhui pojasta. Jälleen jalat naputtivat rytmiä. Hän hahmotti selvästi musiikin rakenteen ja sanoi A-osan lopussa: "nyt se (poika) muistelee jotain" ja kun A-osa lähti kertautumaan hän totesi: "ja sitten tulee taas iloiseksi". B-osassa "se aikoo mennä etsimään niitä". Olli piirtää talon, josta roiskuu "isoja kyyneliä" ja myös "taivas itkee". "Poika lähtee etsimään muistoja" ja pojalla oli mukanaan vain "pieni puukko". Olli ryhtyi piirtämään pojan reittiä nuolilla, joka "menee taivaan portaita pitkin" (katso LIITE 5). "Taivas oli pimeä", koska "haudat olivat peittäneet sen, mutta se ei haittaa, sillä siellä on tähtiä". Jotenkin tämä Ollin

tarina tuntui erittäin symboliselta ja sisäisiä tunteita purkavalta. Ne sisälsivät selvästi emotionaalaisia mielikuvia.

Toisella testikerralla Olli oli vähän väsynyt, mikä aiheutti vaikeuksia keskittymisessä myös näytteissä viisi ja kuusi. **Neljäs näyte** kertoi ”kanista ja sammakosta, jotka kulkee viidakon läpi”. Ollin kineettiset mielikuvat olivat kauniita ja hyvin sulavia. Liike lähti perussykkeellä jaloista ja vaihtui päähän. Olli kallisteli ja keinutti päätään samalla kun kuunteli. Aivan kuin hän tanssisi maatessaan. Musiikissa puhuja on ”isosisko-kani, joka varoittaa pikkusiskoaan lähtemästä kotikolostaan”. Hän kertoi minulle musiikissa kohdat missä tapahtuu mitään, ”nyt se sammakko alkaa kurnuttaa... nyt se kani syö... nyt se isosisko lähti haeskeleen jotakin”. Olli piirsi kaniin kolon erämaahan ja enää ei oltukaan viidakossa niin kuin alussa. Isosisko-kani oli matkalla sammakon kanssa ja kanin suusta tuli laulua, tuulessa huojuvia palmuja, ilta- ja yötaivaan. Kanin laulun Olli kirjoitti nuotteina. Hän yhdisti tässäkin erämaan ja palmut, niin kuin näytteessä yksi. Tämä tarina pohjautui todennäköisesti Pikkusisko-kaniini -kirjasarjaan. Kaikissa tähän mennessä ilmenneistä tarinoissa, joku oli matkustanut jonnekin. Olisiko mahdollisesti muuttokokemus tässäkin takana.

Viides näyte ei tuntunut inspiroivan Ollia lainkaan ja häntä väsytti. Jalat naputtavat kyllä tahdissa, mutta poika ei jaksa innostua musiikista, ei edes piirrosvaiheessa. ”Tyttö laulaa Notre Damen kellonsoittajasta”. Hän piirsi jälleen talon ja ”kellotornin”. Talon päällä oli sydämiä ja kellotornissa kierreportaat. Tyttö lauloi talossaan. Tämä kertomus pohjautui Disneyn saman aiheiseen elokuvaan. Todennäköisesti naisääni, sekä kilinä ja kolina olivat produktion alkuehtoja, jotka täytyivät musiikissa.

Näyte kuusi. ”Noita, jolla on kissa ja kukko”. Olli liukui muutaman kerran lattiaa pitkin edestakaisin vatsallaan perussykkeessä ja sen jälkeen lähti jo hakemaan paperia. Olimme Ollin keskittymiskyvyn ääri rajoilla. Musiikissa kuului myös ”haukka, joka yrittää tappaa kaikki ihmiset”. Piirtäminen virkisti ja Olli jaksoi taas kiinnostua musiikista. Hän piirsi ”noidan talon, johon iskee salama”. ”Noita keittää padassa tulista ruokaa... ja syö sängyssään tulisia pullia”. Seuraavaksi hän muistuttikin minua tulevasta Laskiaistiistaista.

Ollin tarinat perustuivat ei-musiikillisille mielikuville. Koska tarinat olivat ennalta keksittyjä, niin musiikissa oli joitakin produktion täyttäviä aiheita, joilla hän yhdisti sen musiikkiin. Olisin toivonut testiini vain spontaaneita mielikuvia, mutta en voinut olettaa, että lapset keksivät tarinoita etukäteen. Ollin musiikilliset mielikuvat olivat spontaaneja ja niitä esiintyi

runsaasti. Hän selvästi eläytui musiikin kaarroksiin ja rytmeihin. Kolmannessa näytteessä esiintyi todennäköisesti emotionaalinen mielikuva.

Ollin musiikillinen tietämys kuvastui selkeästi jokaisessa näytteessä. Hänellä esiintyi musiikillista tietämystä tasoilla neljä ja viisi. Hän tunnisti selkeästi muotorakenteita sekä pystyi halutessaan poimimaan pieniä yksityiskohtia musiikista.

Riina

Riina ymmärsi hyvin, mitä meidän oli tarkoitus tehdä. Hän oli kuulemma jo harjoitellut äidin kanssa juuri ennen testiin tuloa. Hän oli aluksi hieman jännittänyt tulevista tehtävistä, mutta ei kuitenkaan jännittänyt minua. Kaiken kaikkiaan hän jaksoi keskittyä melko pitkään ja työsti yleensä ensimmäistä näytettä aktiivisimmin. Riinan ääni oli käheä voimakkaan flunssan jäljiltä, joten hänen puheestaan oli vaikea saada selvää. Jälkikäteen huomasin nauhalta ymmärtäneeni osan hänen testin aikaisista sanomisistaan täysin väärin. Myöhemmin ymmärsin, miksi hän oli katsonut minua testin aikana muutama kerran hämmentyneesti. Ensimmäisellä tapaamisella mielikuvat Riinan kertoman mukaan oli keksitty autossa (testiin tultaessa) valmiiksi. En voinut olla varma, olivatko mielikuvat täysin musiikin virittämiä, vaiko vain osittain. Täyttikö musiikki mahdollisesti produktion aiheita?

Näyte yksi toi mieleen merileijonan, joka uiskentelee vedessä, ”se yrittää keittää puuroo, ja sitten se hyökkää hiiren kimppuun”. Hiiri-teema oli ollut musiikkileikkikoulussa juuri edellisillä tunneilla. Riina totesi myöhemmin minulle, että tämä aihe oli sovittu etukäteen Katrin kanssa. Katrin oli myös tarkoitus kertoa minulle tämä sama tarina. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Merileijona-kertomuksesta huolimatta Riina piirsi leijonakolmikkoa ja keskikokoiselle repun selkään. Todennäköisesti idea assosioitui suoraan Disneyn Leijonakuningasta, jossa on leijonakolmikko Arabi, Simba ja Nala. Aina Riina välillä puhui Leijonakuningas -elokuvasta. Koska Riina oli useasti kriittinen omien piirustuksiansa suhteen musiikkileikkikoulutunneillakin, olettaisin, että hän ei osannut piirtää merileijonaa, joten hän päätyi piirtämään tavallisia leijonia. Riina puhui minulle myös kissoista ja kynsillä raapimisesta piirtäessään. Kun kysyin että, kuuluiko se raapiminen tässä musiikissa, niin hän vastasi myöntävästi. Olettaisin, että marakassi olisi ollut musiikissa se ei-musiikillisen mielikuvan aiheuttaja. Riina ei kylläkään tunnut itse hahmottavan, mistä hänelle tuli mieleen raapimisääni. Mikäli oikein muistan, niin Leijonakuningas -elokuvassa leijonat kynsivät kalliota.

Näyte kaksi toi edelleen mielikuvia kissoista ja hiiristä, eli

”mielenpyyhintä” ei tällä kertaa auttanut. Riina tahtoi soittaa tämän näytteen pohjalta, koska ei todennäköisesti jaksanut piirtää heti edellisen näytteen jälkeen. Soitossaan Riina pyrki perussykkeen hakemiseen. Triangelin kanssa musisointi oli intensiivistä ja musiikki selvästi innosti häntä soittamaan. Kehärummusta löytyi mielestäni tamburiinin imitointia vastaavia sävyjä kun Riina ”rapsautti” kynsillään rummun kehikkoa (kenties raapimisen mielikuva). Hän oli jo väsynyt tässä vaiheessa. Kun kysyin, tulisiko vielä jotain muuta mieleen, sain kuulla jotain kuolemajuttuja, joista en loppujenlopuksi saanut selvää edes nauhalta. En tiedä assosioituiko kuolemasta mutina musiikista, mutta tyttö todellakin mutisi niin hiljaa, etten saanut selvää.

Kolmas näyte toi jälleen mieleen hiiren, joka tällä kertaa otti äitinsä viulun salaa ja soitti sillä. Mielikuvaan vaikutti selvästi omat kokemukset, sillä hänen äitinsä on viulisti ja Riina tahtoisi itsekkin soittaa viulua. En usko, että Riina jaksoi enää kuunnella keskittyneesti tässä vaiheessa. Ryhtyessään piirtämään aihe muuttuikin prinsessaksi (vertaa Milla), joka soittaa viulua ”karkkijuhlissa”. Oli kesä, prinsessalla oli kesämekko ja kukkahattu yllään. Kysyin, millä prinsessa oli tullut sinne juhliin, koska halusin tietää tulisiko Riinallakin mieleen hevonen tästä musiikista, kun Millalla ja Mikollakin esiintyi hevonen heidän mielikuvissaan. Vastauksena ei ollut hevonen, vaan tämä prinsessa oli saapunut juhliin pyörällä.

Toisella tapaamisella mielikuvat olivat huomattavasti spontaanin tuntuisia. Hän selvästi nautti enemmän tästä tuokiosta. **Neljäs näyte** toi mieleen papukaijan, joka on eläintarhassa, ja sen hoitaja laulaa sille. Eläintarhassa on myös tiikeri ja suihkulähde. Aluksi hoitaja puhuu ”semmoista vauvasössöä”. Riina kuunteli intensiivisesti piirtäessään ja totesi aina välillä: ”taas se puhuu sitä vauvasössöä”. Hän tarkoitti musiikissa kuuluvaa naisen puhetta. Hän myös oletti, että laulettava kieli oli englantia ja osui oikeaan. Puhuttu kieli oli todennäköisesti jonkun etnisen vähemmistön kieltä. Riina kertoi omakohtaisesta kokemuksestaan puhuvan papukaijan kanssa, mikä varmasti vaikutti syntyvään mielikuvaan ja hän nimesi piirtämänsä papukaijan sukulaisensa mukaan. Hän tiedusteli myös Katrin saamia mielikuvia. Sain kertovani tuokion päätteeksi.

Viides näyte herätti ehdottomasti spontaaneimman mielikuvan. Ennen varsinaista mielikuvaa hän huudahti ”kapulat” (kuului musiikissa) ja ryhtyi sitten kuuntelemaan. Kun musiikki oli loppu, pomppasi Riina pystyyn ja huudahti ”lehmä” ja teki käsillään perussykkeessä lypsyliikkeitä. En tiedä tekikö hän sen tietoisesti vai tiedostamatta. Kyseessä oli kineettinen mielikuva. Riina piirsi lehmäkolmikön, johon kuului pentu, koululainen ja äiti. Riina sa-

maistuu tässäkin itse mielikuvaansa, kuten jo leijonakolmikkoon aiemmin. Hamsta oli isoin lehmä. Musiikissa nainen lauloi ”han ska”, ja nimi tuli melko varmasti musiikista. Pienin lehmä oli Nanna (katso LIITE 6). Aina kun kysyin oliko kuunneltu musiikki mukavaa, niin Riinan mielestä kaikki musiikki oli tuhmaa. Kun kysyin, että onko tämä musiikki mukavaa vai ei, niin hän teki jännän sana-assosiaation ”jos lehmä sanoo tuhma, niin se on muhma”. Hän piirsi lehmällekin repun selkään ja viulukotelon käteen. Hänen isosiskonsa on koululainen ja soittaa viulua.

Kuudes näyte toi mieleen järjestyksessä erilaisia asioita, joista Riina ei yhdistänyt tarinaa. Tässä mielikuvat järjestyksessä: ”ilmapallo, pöllö, jättiläinen, naurava pelle (joiku) ja hevonen”. Näyte oli sikäli selkeä kun äänielementit ja sävyt vaihtuivat musiikissa peräkkäin, ikään kuin jonossa eivätkä kuuluneet yhtäaikaan. Tämä helpotti musiikillista hahmottamista. Riina ei tehnyt tarinaa musiikista niin kuin muut. Hän soitti musiikin mukana luovasti, tunnelmahakuisesti ja salaperäisesti, yrittäen imitoida soitollaan musiikin ääniä.

Kysyin ennen lopetusta, mitä yhteisiä mielikuvia he olivat keksineet Katrin kanssa? Hän vastasi että, ”merileijona ja tavallinen leijona sekä jättiläinen ja tiikeri.” Riina halusi tuokion päätteeksi tietää, mitä kaikkea Katrilla oli tullut mieleen. Kun kerroin, niin Riina totesi: ”tyhmää, Katrin piti sanoa samat kuin minä”. Kerroin myös, että Katri oli piirtänyt pupun 2. näytteeseen, niin Riina kysyi: ”piirsikö Katri ruusuja pupun kanssa?”. Riina ainakin näytti toteuttavan tyttöjen sopimusta melko kuuliaisesti, mikä sinänsä kyseenalaistaa tutkielmani tavoitteita. En voi nyt tietää, että mitä kaikkea tytöt olivat keskenään sopineet. Eniten minua jäivät mietityttämään ruusut, joita Riina oletti Katrin piirtävän.

Myös Riinalla esiintyi eniten ei-musiikillisia mielikuvia, joista lehmä oli spontanein. Musiikilliset mielikuvat olivat vähäisiä, mutta sitäkin tarkempia. Hänen soitossaan esiintyi piirteitä jopa äänenvärien imitoinnista. Ainoa kiinneellinen mielikuva oli lehmän lypsy. Musiikillinen tietämys sijoittui tasolle neljä.

Katri

Tämän testikerran yhteydessä minulle tapahtui työtapaturma. Videonauha loppui kesken 10 minuuttia ennen tuokion loppua. Onneksi olin kirjoittanut tärkeimmät huomiot muistiin heti testin jälkeen. Katrilla oli ensimmäisellä tapaamisellamme hirmuinen puheripuli ja tarinaa riitti melkoisesti. Ei kylläkään musiikin virittämiä tarinoita. Ehkä hän oli jännittänyt vähän tätä

erikoista tapaamista. Kaiken kaikkiaan Katrin kohdalla musiikin kuuntelu ei onnistunut kovin helposti. Katri kyllä kuuli, mutta ei kuunnellut keskittyneesti. Hän erotti toisistaan musiikin ja piirtämisen, eikä hahmottanut niiden kuuluvan tässä tapauksessa yhteen. Testitulannetta oli vaikea hallita ja tein voitavani kyselemällä, jotta olisin edes vähän saanut Katria kiinnostumaan musiikin antamista virikkeistä. Mielikuvitusta tyttöllä kyllä riitti, mutta en päässyt siihen käsiksi toivomallani tavalla. Hänen pidättäytymisensä omissa ajatuksissaan oli niin voimakasta, että ”mielenpyyhintä”-lorulla ei ollut mitään vaikutusta häneen.

Näyte yksi toi kuitenkin mieleen viulun. Tyttö ei meinannut millään keskittyä kuuntelemiseen. Ymmärsin heti, että Katria ei ollut ”mielenpyyhintä” auttanut, koska ennen testin alkua hän oli selittänyt minulle ummet ja lammet omasta viulunsoitostaan. Kuuntelimme näytteen uudelleen ja tällä kertaa mieleen tuli ”metsässäkävelymusiikkia”. Ensimmäisen kuuntelukerran Katri kääri lahkeitaan ja eikä kuunnellut. Toisella kerralla mielikuva tuli heti, kun kysyin mitä tässä tapahtui? Loppujen lopuksi hän piirsi minulle kuusipuun ja heinikkoa, jossa oli hiekkaakin sekä pensaan. Hän kertoi piirtäessään omista mökkikokemuksistaan, kuinka heidän mökillään on uimapaikka, jossa on kiva uida ja mökin lähellä on ”haiseva torni”. Tähän väliin esitin kysymyksen: onko tässä musiikissa semmoista missä voi uida ja vastaukseksi tuli toteamus huvittuneeseen sävyyn ”hm, no ei”. Kysyin myös millaisen tarinan hän kertoisi tällaisesta musiikista, johon Katri vastasi: ”en osaa kertoa”. En saanut millään tietoa siitä, virittikö musiikki Katrille yhtään mielikuvaa?

Toista näytettä kuunneltaessa tyttö oli hiljaa paikoillaan noin 10 sekuntia ja sitten alkoi mieletön hihittely, josta ei meinannut tulla loppua. Musiikki toi mieleen kahden ukkelin ”taikinasotku”-hassuttelut, joista Katri oli nähnyt unta. ”Toinen potkas sitä ukkoa pylyyn ja se lens päin pyörivää pesukonetta”. Kysyin, mitä hän piirtäisi tästä musiikista. Katri katsoi mieteliäästi seinää ja hihkasi ”pupuja”. Myöhemmin mieleeni juolahti Katrin ja Riinan sopimus, ja ajattelin, että nyt Katrikin noudatti sopimustaan, valitettavasti. Minähän sain vain sattumalta tietää Riinalta heidän yhteisestä sopimuksestaan. Tutkimustuloksien tulkinta ja raportointi mahtaisi olla tässä työssä melko erilainen, mikäli en tietäisi tyttöjen välisestä sopimuksesta. Katri siis piirsi minulle ”Jussi-jäniksen”, joka kuulemma myös oli heidän mökinsä metsikössä. ”Mielenpyyhinnän” tehottomuus näkyi jälleen. Jussi-jäniksen mukana ei ollut kuitenkaan ruusuja, niin kuin Riina oli olettanut. Katrin piirtäessä pomppimisjälkiä pupun perään, kysyin kuuluiko musiikissa jänik-

sen pomppimista, niin Katri vastasi, että ”kuuluu”. Olettaisin, että pomppimisääni voisi olla bassokuvio tai saksofonin melodia. Saman musiikin yhteydessä tyttö kerkesi kertoa minulle myös Pocahontasin juonen, lumilinnan sortumisen ja paloautojutun. Selvästikin keskittymiskyky oli loppuillaan sille päivälle ja vielä yksi näyte oli kuuntelematta.

Kolmas näyte kuunneltiin hepuli-tunnelmissa, eli hihitys jatkui edellisestä kuuntelukerrasta. Todennäköisesti hän halusi kiinnittää minun huomioni, koska ei jaksanut enää olla paikoillaan. Ensimmäisenä mieleen tuli korkokantakengät ja kun kysyin, mistä moinen mielikuva, niin Katri vastasi: ”en mää tiedä?”. Oletin Katrin ajattelevan jotain juhlavaa ja hienoa, kysyin seuraavaksi, että missä niitä korkokantakenkiä käytetään ja vastaus oli: ”juhlissa tietenkin”. Huomasin joutuvani kyselemään jatkuvasti pitääkseni tytön edes jollakin tasolla työstämässä mielikuviaan. Kun ryhdyimme piirtämään, kysyin jälleen mitä musiikista voisi piirtää ja nyt hän halusikin piirtää joutsenen, jonka nimi oli Kyhmy.

Toinen testikerta meni jo paremmin, niin kuin muillakin lapsilla. Tämän testikerran ehdottomaksi teemaksi nousi noita-aihe ja ”mielenpyyhintä” ei vaikuttanut nytkään. Myös mökkitarinat olivat edelleen vahvasti läsnä. Katri tuntui pitäytyvän hyvin voimakkaasti näissä muistoisiaan ja ne tuntuivat olevan hänelle hyvin tärkeitä, koska niistä oli mukava kertoa vähän väliä.

Näyte neljä toi mieleen Rölli-peikon taikametsän, jossa noidat kävelevät. Hän piirsi lentäviä noitia kuitenkin vasta näytteeseen viisi. Katri oli jälleen vilkkaalla tuulella, mutta oli enemmän motivoituneempi musiikkia kohtaan. Katri tahtoi soittaa minulle kettua sekä jänistä kehärummulla ja malletilla, jonka oli oppinut musiikkileikkikoulutunnilla ja hän tahtoi nyt näyttää taitonsa. Katri soitti aluksi taustamusiikista piittaamatta, joka itseasiassa häiritsti hänen esitystään. Aluksi soitto ei ollut missään yhteydessä taustalla olevaan musiikkiin, mutta myöhemmin hän yritti sitten mukautua samaan sykkeeseen. Hän onnistui triangelin kanssa pääsemään tunnelmaan. Katri kuuli aivan musiikin lopussa ”Röllin hyrinää”.

Kuuntelun aikana paikallaan pysyminen ei tuntunut luonnistuvan, mutta tällä kertaa se ei näyttänyt häiritsevän mielikuvaa. **Viides näyte** toi ajatuksen: ”tää musiikki oli vähän kiinalaista” ja heti perään ”me ollaan käyty kiinalaisessa ravintolassa syömässä ja siellä oli semmosia ihanan makuisia...”. Jälleen tuli aidon tuntuinen musiikinvirittämä mielikuva, joka perustui voimakkaasti omiin kokemuksiin. Kuulemma ”puput pomppivat” myös tässä musiikissa. Silti piirtämään ryhtyessään Katri tahtoi taiteilla edel-

lisen kerran noidat. ”Mä haluan piirtää nyt noitia”. Hän piirsi kaksi noitaa lentämässä luudillaan (vertaa edellinen näyte ja katso LIITE 7).

Kaikista näytteistä aidoimmat mielikuvat aiheutti **kuudes näyte**. Vaikka kyseessä oli viimeinen näyte ja lapsi käyttäytyi jälleen väsyneen levottomasti, silti hän jaksoi olla kiinnostunut tästä musiikista. Katrin ensireaktio oli ”noidat keittää myrkkyä ja tekee taikoja”. Katrin keskittyminen oli kaikkein intensiivisintä juuri tässä näytteessä. Hän piirsi nopeasti ilotulituksia sekä säntäsi heti perään korvallaan kiinni CD-soittimeen ja sanoi ”kuuntele nyt” ja ”pistäppä se ’uun loulun uun loulun’ uudestaan”. Selkeää musiikillista tietämystä, kun hän pystyi toistamaan joikumelodiaa. Musiikista kuului myös ”autot menee” , jättiläinen (sama kuin Riinalla) ja ”kotkat lentää” (josta hän myös teki piirroksen). Vaikka Riina ja Katri olivatkin sopineet yhteisiä aiheita, on vaikea näyttää toteen, että he olisivat voineet yhdistää ne samaan musiikkiin. Katri tuli testiin aina 30 minuuttia Riinan jälkeen. Näin aina kun Riina lähti isänsä kanssa pois ja melkein saman tien tuli sitten jo Katri, eli ajatusten vaihto musiikin osalta on ollut miltei mahdotonta.

Myöskin Katrilla esiintyi eniten ei-musiikillisia mielikuvia. Pääosin ei-musiikilliset mielikuvat tulivat jostain muualta kuin musiikista. Oletan että Katrin ja Riinan sopimuksella on ollut vaikutusta asiaan. Viidennen näytteen muistot kiinalaisesta ravintolasta viittavat lähestulkoon makuaistillisiin mielikuviin. Katrilla esiintyi emotionaalinen mielikuva näytteessä kaksi, josta hänelle tuli mieleen oma hauska uni ”kahden ukkelin taikinasotkuista”. Emotionaalinen mielikuva välittyi aitona ilona ja nauruna. Musiikillinen tietämys kuvastui Katrin kyvyssä hahmottaa ja toistaa kuulemansa. Hän sijoittuu spiraalinkehällä tasolle neljä (s. 25).

6.2 Kokeessa esiintyneet mielikuvatyyppit

Kaikkein yleisin mielikuvatyyppi oli ei-musiikillinen mielikuva, jota esiintyi kaikilla lapsilla. Mieleen tuli muun muassa eläimiä ja omia kokemuksia. Esimerkiksi ravintolassa käynti (Katrin makuun liittyvät mielikuvat, näyte 5).

Musiikillisia mielikuvia, muun muassa musiikin rakenteisiin ja elementteihin liittyvää hahmotusta esiintyi jonkin verran. Esimerkiksi Olli hahmotti erittäin selvästi musiikillisia rakenteita näytteessä kolme. Liitän tässä

työssä myös kineettiset mielikuvat näiden musiikillisten mielikuvien yhteyteen. Lapsilla esiintyi kuuntelun ja soiton yhteydessä runsaasti syke- ja rytmihakuisuutta. Milla oli ainoa, joka suoraan tanssin avulla toi kineettisiä mielikuviaan esiin musiikista. Muut lapset eivät halunneet ”liikkua” musiikkia, mutta tekivät sitä tiedostamattaan. Tätä voi verrata Moogin huomioihin lasten liikereaktioista musiikkiin (s. 20).

Emotionaalisia mielikuvia oli vaikea tulkita, koska ne pohjautuvat alitajunnan toimintaan. Kuitenkin joidenkin lasten kohdalla esiintyi pelkoihin liittyviä emotionaalisten mielikuvien häivähdyksiä. Näyte kuusi oli tiettävästi näiden pelkojen jonkinlainen virittäjä. Mikon ja Inkerin tarinoissa oli huomattavasti enemmän väkivaltaa kuin muilla. Ollilla saattoi olla myös näytteessä kolme jonkinlaisten ennakoivien mielikuvien pelkoa, joissa hän käsiteli kenties kuoleman ja yksinjäämisen pelkoa. Katrilla esiintyi iloon liittyvä emotionaalinen mielikuva näytteessä kaksi.

Kaiken kaikkiaan nämä kaikki mielikuvatyypit sulautuivat toisiinsa siten, että niitä oli vaikea lajitella ja ryhmitellä. Esimerkkinä vaikkapa Millan kuudennen näytteen tanssiin liittyvät kasvonilmeiden elävyys (”sekasointu”-musiikki) ja rytmiset elementit. Hänen olemuksessaan yhdistyivät emotionaaliset, ei-musiikilliset, musiikilliset ja kineettiset mielikuvat.

6.3 Kokeessa esiintynyt musiikillinen tietämys

Musiikillinen tietämys näkyi ja kuului tuokioilla. Tiedän myös paljon heidän osaamisestaan jo opetusajoiltani. Lapset liikkuivat tietoisesti tai tiedostamattaan musiikin mukana. Mielenkiintoista oli huomata, että näytteessä kaksi useat lapset liikkuivat bassosykkeen mukaan, mutta kaksi lapsista tuotti (toinen kehollaan, toinen soitollaan) hetkittäin myös perussykettä. Tämä kuvastaa todellista musiikillista osaamista, koska neljään menevän bassolinjan yksi tahti koostui yhdestä neljäsosakvartolista ja neljäsosanuotista.

He tunnistivat useasti soittimia musiikista (muun muassa kitara, viulu, rytmikapulat, laulu). Lapset pystyivät poimimaan musiikin joukosta yksittäisiä soittimia ja niiden melodioita. Vaikka lapsi ei osannut kertoa kuulemaansa soitinta, hän lauloi kuulemansa melodian tai toisti sen rytmin. Osa

lapsista erotti rakenneosia toisistaan sekä piirsi satunnaisia nuotteja piirustuksiinsa. Yksi mukaili soitollaan viulua ja yleensä soittaessaan lapset yrittivät hakea perussykkeen soittoonsa alkukokeilujen jälkeen. Spiraalin (s. 25) tasolta yksi tasolle kaksi siirtyminen ja niin edelleen.

Kritisoin Shuterin-Dysonin ja Gabrielin (1981) virstanpylväitä (s. 21). Ne eivät päde ainakaan suomalaiseen musiikkikasvatuskulttuuriin. Ymmärrän, että tämä lapsiryhmä ei ole verrattavissa mihin tahansa lapsiryhmään, mutta silti virstanpylväät on jaoteltu kyllä melkoisen alakanttiin. Omasta musiikkileikkikoulunopettajan kokemuksesta voin sanoa, että jo kolmevuotias on virstanpylväiden mukaan neljä-viisivuotias. Viisivuotias sijoittuisi virstanpylväissä jo seitsemän-kahdeksanvuotiaaksi. Musiikkileikkikoulussa musiikilliset asiat opitaan ja hahmotetaan leikin avulla jo varhaisessa vaiheessa.

Mielestäni nämä lapset sijoittuvat Swanwickin ja Tillmanin (1986) spiraalissa vaihtelevasti kolmannen *ilmaisukyvyn* ja viidennen tason *pohdiskelun* välimaastoon. Jokaisesta lapsesta näkyi tietämystä tasoilla yksi, kaksi ja kolme, sekä osa liikkui jo tasoilla neljä ja viisi.

6.4 Huomioita näytteiden tulkinnoista

Pyrkimykseni oli herätellä musiikin avulla lasten sisäisiä ärsykyksiä, mutta annoin heille tahtomattanikin ulkoisia ärsykyksiä. Kysymykseni ja ilmeeni saattoivat vaikuttaa joissakin tapauksissa. Musiikinäytteet olivat sekä abstrakteja että konkreettisia, jolloin ärsykemäärä assosiaatioihin vaihteli. Näytteet neljä ja kuusi sisälsivät luonnonääniä ja lapsen mielikuvitusta ruokivia ääniä. Edellä mainitut näytteet herättivät takuuvarmasti joitakin mielikuvia. Näytteen viisi taustalla kuuluvat kilinät ja kolinat vaikuttivat mielikuvien syntyyn yllättävän vähän. Oletin kappaleita valitessani, että lapset kiinnittäisivät näytteen viisi taustaääniin enemmän huomiota. Ehkä lauluosuus oli niin dominoiva, että taustan hahmottaminen olikin lapsille toisarvoista. Näytteiden neljä, viisi ja kuusi lauluosuudet vaikeuttivat joidenkin lasten mielikuvien viriämistä. Kun tiedustelin, mistä laulu tai puhe voisi kertoa, vastaukseksi tuli usein: ”en tiedä” tai ”en mä ymmärrä noita sanoja”. Jotkut arvailivat mitä kieltä laulussa oli käytetty, ”se on varmaan ranskaa”, ”tää on englantia” tai ”jotain avaruuden kieltä”. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka vokaalimusiikki sulki tai rajoitti mielikuvien virittymistä va-

paasti. Kuten Kurkelakin on todennut, tarve ymmärtää kuulemaansa on niin suuri, että mielikuvat rajoittuivat tässä tutkimuksessa lasten tietämättömyyteen. Klassisen musiikin (näyte kolme) virittämistä lasten mielikuvista paljastui jännä yhteinen tunnelma. Sana, joka kuvastaa tätä yhteistä piirrettä, on juhlallisuus. Tyttöjen (ei Inkerin) prinsessa- ja linnanjuhlateemat sekä Mikon konsertti ja Ollin koskettava tarina ”muistojen etsinnästä”, kuvastavat lasten asenteita ja ajatuksia musiikista. Musiikkinäytteiden produktiot jäivät minulle kohtalaisen hämäriksi. Mutta esimerkiksi Millan mantelit ja Mikon siilin piikit (näytteen kaksi mielikuvat) kuvastivat alkuehtojen täyttymistä musiikissa.

Lasten tulkinnat ja tarinat kertoivat paljon lapsen tämän hetkisestä elämäntilanteesta sekä maailmankuvasta. Yksi melkein kaikilla esiintynyt teema oli noita, joka kylläkin virittyi eri musiikeista. Noita-teema saattoi olla myös musiikkileikkikoulutunneilla esillä. Lasten todellisuudentaju siitä, mikä on totta ja mikä ei, on jo hyvin kehittynyt tässä iässä, mutta on hyvin tapauskohtaista. Mielikuvissa ilmenivät syy-seuraus -suhteiden ja ongelmaratkaisun ymmärtämisen ajankohtaisuus lasten kehityksessä. Lasten moraalikäsitteet vaikuttavat lasten mielikuviin ja ajatuksiin, esimerkiksi Inkerin eläinsuojelu-asette. Hyvän ja pahan taistelut poikien, Inkerin ja hieinan myös Millankin tarinoissa, ovat lapsen elämänkatsomusta kuvastavia asioita. Lasten ajatukset yliluonnollisesta ilmenivät kuolema- ja taivastarinoissa, varsinkin pojilla, mikä tuntui yllättävältä. Lapsista kuvastui myös sosiaalisten suhteiden tärkeys. He kertoivat minulle ystävistään ja olivat kiinnostuneita toistensa mielikuvakertomuksista. Myös lastenkulttuurin vaikutus mielikuviin oli ilmeinen. Näissä testeissä esiin ponnahtivat lastenkirjallisuus, -elokuvat ja TV-ohjelmat. Ei pidä unohtaa myöskään musiikkileikkikoulun vaikutusta lasten elämään, sekä mielikuviin tässä kokeessa. Musiikkileikkikoulussa pyörineet teemat ovat jättäneet lähtemättömiä jälkiä lasten ajatuksiin. Musiikkileikkikoulun idea on työstää erilaisia ajankohtaisia teemoja musiikin ja leikin keinoin. Esimerkkiaiheina vaikkapa linnut, eläintarha, metsä ja meri. Viisivuotiaasta alkaen lasten fantasiamaailma alkaa kukoistamaan, jolloin jännät aiheet kiinnostavat. Turvallisen aikuisen kanssa voi tutkia esimerkiksi aiheita noidat, avaruus, kummitukset ja muut vastaavat salaperäiset ja lähempää tarkastelua sekä kuvittelua vaativat asiat.

Minua jäi mietityttämään eräs seikka, jonka tulkitsin rivien välistä tässä tutkimuksessa. Tiedän, että lapset ovat keskustelleet musiikkileikkikoulussa keskenään tulevansa luokseni testiin. Oletan, että lapset ovat saattaneet keksiä musiikkileikkikoulussa yhteisiä mielikuvia, sillä useat eläin-

mielikuvat viittasivat eksoottisiin eläimiin. Ryhmän keskinäinen toimivuus tukee tätä tulkintaa. Monet puhuivat myös pahoista ihmisistä, tai että joku yritti tappaa ihmisiä. Nämä yhtenäiset ei-musiikilliset mielikuvat voivat johtua myös musiikkileikkikoulutunneilla olleista teemoista. Pahat ihmiset ilmentävät myös lapsen elämäkatsomuksellista ajatusmaailmaa.

7 POHDINTA

Kaiken kaikkiaan tämä työ on ollut minulle musiikkikasvattajana hyödyllinen ja antoisa, koska aihe on ollut mielenkiintoinen ja aika ajoin hyvinkin inspiroiva. Tutkimus sujui suhteellisen kivuttomasti järkevien esivalmistelujen vuoksi. Itse analysointiin ja kirjoittamiseen kului runsaasti aikaa.

Testin toteutukseen tuli pieni lisäys heti ensimmäisen testikerran yhteydessä. Aivan aluksi tarkoitukseni oli työstää mielikuvia kertomalla, piirtämällä ja liikkumalla, mutta heti Millan ensimmäisen testituokion jälkeen mieleeni juolahti, että lapset voisivat esittää mielikuviaan myös soittamalla. Muutos oli hyvä ratkaisu, sillä se mahdollisti mielikuvien tulkinnan ja esittämisen monipuolisemmin. Uusi keksintö oli myös lasten omat kokoavat kertomukset kaikista piirustuksista tuokion päätteeksi. Ajan puutteen vuoksi emme ehtineet toteuttamaan yhteenvetokertomuksia jokaisen lapsen osalta.

Taikaliina menetti taikansa, joten se jäi pois suurimmaksi osaksi kuunteluista, koska sen alla oli lasten omien sanojen mukaan vaikea hengittää. Loppujen lopuksi liina ei vaikuttanut suuresti mielikuvien viriämiseen. Esimerkiksi jos lapsella oli keskittymisvaikeuksia, liina ei estänyt tai rauhoittanut lasta juuri lainkaan. Päinvastoin liina saatoi jopa haitata keskittymistä. Enimmäkseen liinan asettaminen pään päälle osoittautui lässähtäväksi ”mielenpyyhintä”-lorun lopuksi, joka katkaisi kuunteluun ryhtymisen aktiivisen tunnelman.

Jo aiemmin mainitsemani testituokion venyminen äärimmilleen ja vara-ajan ylikin, oli arviointivirhe minun aikataulusuunnitelmissani. Kuitenkin pääosin selvisimme hyvin tunnissa.

Minun ohjaamiseni testituokiolla vaihteli oman vireystasoni mukaan. Ensimmäisen testiviikon olin flunssassa ja fyysisesti heikkossa kunnossa. Silti suoriuduin testitilanteista melko hyvin, vaikka olinkin väsynyt. Joskus toistin

liikaa samoja lauseita ja erehdyin johdattelemaan lasten mielikuvia. Kerran Mikko melkein hermostui minun kysymyksistäni ja totesi: ”miks’ sä kyselit koko ajan, kato tästä piirustuksesta”. Toisella testiviikolla ohjaamiseni oli jo varmaa ja rutinoituneempaa. Minulle jäi pieni epävarmuus Inkerin, Riinan ja Katrin kohdalla siitä, että ymmäersivätkö he, mikä on mielikuva, ja mitä testituokiolla oli tarkoitus tehdä.

Olen tyytyväinen aihevalintaani, vaikka tämä osoittautuikin työläämmäksi kuin luulin. Lasten tuottamat mielikuvat inspiroivat minua. Tarinat olivat mukavia, koskettavia sekä tietoa antavia ja kuvastivat tulkitsejansa persoonallisuutta. Olivatpa musiikin virittämät mielikuvat kuinka voimakkaita tahansa, kaikilla oli ainakin jotakin sanottavaa tai kerrottavaa omien kokemustensa pohjalta.

Mikäli voisin toistaa tutkimukseni, niin muuttaisin testitilanteet toisella tavalla. Yksi näyte testituokiota kohden siten, että näytettä saisi työstää niin kauan kuin kiinnostusta riittää, eli ajankäytöllä ei olisi rajaa. Testimenetelmän muuntelu tapauskohtaisemmaksi olisi ehkä ollut järkevää. Tekipä testin millä tavalla tahansa, siihen täytyisi varata aikaa ainakin sen verran, kun lapsi siihen haluaisi käyttää. Myös minulla täytyisi olla käytettävissä enemmän aikaa ja energiaa. Myös fyysisen kunnon on oltava kohdallaan, jotta jaksaisi paneutua asiaan pohjamutia myöten. Toteuttaisin myös koekuvauksen nyt laajemmin, eli kokeilisin testin toimivuutta etukäteen lasten kanssa. Näin pystyisin varmistamaan, että kaikki lapset ymmärtäisivät testin tarkoituksen. Koeoton jälkeen pystyisin vielä muuttamaan ja muokkaamaan suunnitelmia. Tällä kertaa koekuvaus kohdistui enimmäkseen teknisen puolen toimivuuden tarkkailuun. Valitsisin äänieristetyin tilan, missä ulkopuolelta ei kuuluisi mitään ääniä. Testituokioiden aikana naapuriluokista kuului lapsia häiritsevää soitonharjoittelua, pääasiassa pianon soittoa. Hioisin oman ohjaamiseni vakiintuneemmaksi, jotta kaikki koetilanteet olisivat enemmän samalla lähtöviivalla kuin nyt. Tässä tutkimuksessa ohjaukseni ja vireyteni taso vaihteli mielestäni liikaa. Tutkimuksen toteuttamisen kannalta olisi mukavinta saada oheislaitteet ja myös tila käyttöön ilman suurensuuria erikoisjärjestelyjä. Kumpi olisin ollut tämän ryhmän ohjaava opettaja tällä hetkellä. Näin tutkimus olisi kenties ollut tuottoisampi ja helpommin toteutettavissa.

Lopuksi toivoisin tämän työn antavan iloa, ideaa ja infoa musiikkikasvattajille, sekä muille musiikin parissa työskenteleville henkilöille. Toivon, että musiikkikasvatuksessa käytettäisiin enemmän kuulonvaraisia elämyksiä, joita ympäristö, luonto ja musiikki voivat antaa. Maailmamme on tällä hetkellä niin visuaalispainotteinen, että pelkästä kuuntelemisesta ja kuuloais-

tista ei osata nauttia. Kuuntelemisen ulottuvuuksia sekä mahdollisuuksia tulisi hyödyntää nykyistä enemmän. Jo pelkkä keskittynyt kuunteleminen virittää mieltä toimintaan. Tutkimuksessani yksi työtapa oli mielikuvien visualisointi, joka tapahtui kuuntelun perusteella. Ensin lapsi kuunteli, mitä tuli mieleen ja sen jälkeen puki kokemansa sanoiksi ja/tai piirustukseksi, unohtamatta eläytymisen mahdollisuutta ja uuden luomista. Kuinka paljon voimmekaan aktiivisesti luoda pelkän kuuntelun pohjalta. Tämän vuoksi haluan rohkaista kaikkia luovaan kuuntelukasvatukseen. Käyttäkää rohkeasti musiikin eri tyyliä ja voitte löytää jotakin uutta ja mullistavaa. ”Avatkaa sävelkorvanne mielikuville”!

LÄHTEET

- ALHO, E. & HAUTSALO, H. & PERKIÖ, S. 1993. Vauvojen laulun aika. Porvoo: WSOY.
- ERKKILÄ, J. 1996. Musiikki ja tunteet musiikkiterapiassa. Musiikin emotionaalisten vaikutusten kolmidimensiomalli. Hankasalmi: Havusalmen kirjapaino.
- HARGREAVES, D. J. 1986. The Developmental psychology of music. Avon (Iso-Britannia): Cambridge university press.
- HONGISTO-ÅBERG, M. & LINDEBERG-PIIROINEN, A. & MÄKINEN, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! -käsikirja. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- JANTUNEN, T. & YLIPIHA, M. & HOKKANEN, S. 1993. Esiopetuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- KURKELA, K. 1990. Musiikki ja mielikuviutus. Teoksessa K. Kurkela(toim.) Näkökulmia musiikkiin. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 9-25.
- KURKELA, K. 1994. Mielen maisemat ja musiikki. Toinen korjattu painos. Helsinki: Hakapaino Oy.
- LERKKANEN, M.-K. & UUSITALO, M. 1990. Mielikuvaoppiminen luovuuden virittäjänä alkuopetusikäisten kirjoitelmissa ja piirroksissa. (Tutkimuksia 41). Jyväskylän yliopiston monistuskus/ Kirjapaino Sisäsuomi Oy (kannet). Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- LINDH, R. 1983. Mielikuvaoppiminen. Suggestiopohjaisen oppimisen opas. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- SWANWICK, K. 1994. Musical knowledge. Intuition, analysis and music education. Lontoo: Routledge.
- SWANWICK, K. 1999. Teaching music musically. Lontoo: Routledge.
- TAKALA, A. & TAKALA, M. 1980. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Toinen painos. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- WAHLSTRÖM, J. 1980. Leikin vuodet. Teoksessa Suomen kaupunkiliitto (toim.), Kasvuvuosien psyykkinen kehitys (julkaisu D:12). S.I.Lehtikanta Oy.

Äänitteet

EDWARD GRIEG: *Holberg Suite Op. 40* . Vox Artis VACD 001.

ERNESTO SNAJER / PALLE WINDFELDT DUO: *Guitarreros*. Olufsen
DOCD 5157.

THE MANHATTAN TRANSFER: *The Offbeat of the avenues* .
Columbia COL 468283-2.

ORLEYSA: *Svanshornet* . Odin NJ 4048-2.

THE TALISMAN GROUP: *Dating* . Odin NJ 4036-2.

WIMME SAARI: *Wimme* . RockAdillo Records ZENCD 2043.